

7577.

1712/116
19

M. 7.
27

I. N. D. N. 7. C.
DISSERTATIO JURIDICA
SISTENS

**PROBATIONEM
ET REPROBATIONEM
BONORUM CENSITICORUM,**

VULGO
Sins- oder Erb-Sins-Bitter.

QUAM
RECTORE ERFORDIENSIS ACADEMIÆ
MAGNIFICENTISSIMO,
REVERENTISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO

**PHILIPPO WILHELMO,
S. R. I. COMITE de BOINEBURG,**

SACRÆ CESARÆE ATQUE REGIÆ CATHOLICÆ MAJESTATIS CONSILIARIO IN-
TIMO, NEC NON METROPOLITANARUM ECCLESiarUM, MOGUNTINÆ ET TRE-
VIRENSIS CANONICO CAPITULARI SENIORE, ET RESPECTIVE SUPREMO CHORI-
EPISCOPO; PMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI CONSI-
LIARIO INTIMO, AC CIVITATIS TERRITORIÛVE ERFURTENSIS
PRO-PRINCÏPE,

SUB PRÆSIDIO

MAGNIFICI ET CONSULTISSIMI

DN. ERNESTI TENZEL, JCTI.

EMINENTISSIMI PR. ELECORIS MOGUNTINI CONSILIARII REGIMINIS, JUDICII
PROVINCIALIS, ET FACULTATIS JURIDICÆ ASSESSORIS GRAVISSIMI, NEC
NON CIVIT. HUIUS CONSULIS PRIMARII ET REL.

MAGNI STUDIORUM SUORUM PATRONI,

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

AUTOR ET RESPONDENS

CHRISTIAN. FRIDERICUS GRUNERUS,

COB. FRANCO.

AD DIEM XXIII. AUGUSTI A. C. MDCCXII.

LOCO ET TEMPORE CONSVEITO.

Recusæ Erfordia 1718. Sumtibus ANDRÆE KNOLLII.

A. M. D. C. C. L. I. I.
DISSERTATIO JURIDICA

PROBATIONEM
ET REPROBATIONEM

IN REBUS
MAGISTRORUM

PHILIPPO WILHELMO
S. R. A. COMITIS DE JOHANNIS

AVGVSTI
S. R. A. COMITIS DE JOHANNIS

DR. ERNESTI
S. R. A. COMITIS DE JOHANNIS

CHRISTIANI FRIDERICI
S. R. A. COMITIS DE JOHANNIS

MDCCCXXII

SERENISSIMI PRINCIPIS AC
DOMINI,

DOMINI
CHRISTIANI
ERNESTI

DUCIS SAXONIÆ, JULIACI, CLIVIÆ, MONTIUM, AN-
GARLÆ ET WESTPHALIÆ,

LANDGRAVI THURINGIÆ, MARCHIONIS MISNIÆ,
PRINCIPIS HENNEBERGIÆ, COMITIS MARCÆ ET RAVENS-
BERGÆ, DYNASTÆ RAVENSTEINII,

PRINCIPIS AC DOMINI SUI CLEMEN-
TISSIMI

CELSISSIMO NOMINI ET NUMINI

HAS PRIMITIAS ACADEMICAS
BONI STUDIORUM AUSPICII CAUSA
TANQVAM TESSERAM

ETERNÆ AC DEVOTISSIMÆ MEMORIÆ
DIVINORUM TUM IN B. PARENTEM TUM IN ME BENEFICIORUM
SUMMA ANIMI RELIGIONE
SANCTISSIMAQVE OBSEQVII LEGE
CONSECRAT

HUMILLIMUS SERVUS

C. F. G.

S. P. D.

FAVORI LECTORI

AUCTOR.

Silent nunc inter arma messoria Leges, liminaque Judiciorum clausa tenentur. Quo tempore alii, qui literis quotidie tractandis indefinenter incumbunt, otium animi causa sibi quaerunt, alii, qui rerum expediendarum ergo à studiis concatenatis abstinentur, tempus reosculandi Musas optant. Quorum in numero ego quoque, proposui mihi imitari hujus temporis mectores & collectores, qui fruges sparsim positas & variè dispersas in fascas, hasque in horrea recondunt. Exinde contuli me sub feriarum canicularium, ut adpellant, initio in Perantiquam Hieranam, ut ibi plurima occasione expeditionis alicujus in vindicandis censibus variè & confuse, saltem in memoriae subsidium, congesta, in unum aliquod colligerem, inque artis formam redigerem, præmissis pro more solito præmittendis: Ex quo præsens, quam TIBI, B. L. offero, Exercitatio, magis pragmaticè, quam speculativè concreta, & demum prælo submissa est. Laborem pro ingenui tenuitate, calamique festinatione exiguum deprehendis, licet materiae difficultas, amplitudo, & raritas (*teste Franzk. lib. 1. Ref. I. n. 1*) uberiorem postulasset. Quem tamen, uti & plurimos errores Typographicos, festinatione, nec mea, sed aliorum, culpâ passim obvios, contendo humanitate TUA suscipias, favoreque TUO protegas, memor verborum Imperat. nostri: Omnium habere memoriam, & in nullo penitus peccare, divinitatis magis, quam mortalitatis est. *Confirm. ff. §. 14.* TU autem, ut valeas, cura.

Quod Divina Justitia bene evenire iubeat, sine qua
nihil unquam commodè geri potest, *Nov. 164.*
princip.

CAPUT PRIMUM.

Continens vocis Censûs definitionem nominalem varias
accepciones, distinctiones, descriptionem & divisio-
nem.

SUMMARIA.

§. I. Censûs vocabul. varios pro multiplici ejus usu significatus sortitur, maxime apud Romanos. §. II. Quid nobis hodie noceat. §. III. Bonorum Censiticorum origo tum latina tum Germanica. §. IV. Distinctio à ceteris Domini utilis speciebus & quidem præcipue (1) à feudatibus. §. V. (2) ab emphyteuticis. §. VI. (3) ab adscriptitiis. §. VII. (4) à Superficiario, (5) ab originariis, (6) à tributariis, (7) à Colonariis, (8) à Solidis bonis, (9) von den Last-Gütern, (10) à Precaria, §. VIII. Descriptio & quidem a.) vocis Censûs. §. IX. b) Bonorum Censiticorum. §. X. Divisio Censûs in Reservativum & Constitutivum.

Censum præliminariter de censu, bonisque censiticis, prius ab ipsa definitione initium merito capessimus. Omnis enim qua à ratione suscipitur de re aliqua institutio. debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur *Gloss. & Dd. in l. 202. de R. J.* CENSUS igitur seu. Censio est à Censere, cujus varix dantur significaciones, præcipuè apud Romanos, *Rosin. de Antiqu. Rom.* Hoc loco autem potissimum illa attendenda est, quæ J. L. nostris regulariter convenit, utpote ex *l. iii. de V. S.* ubi notat constituere, præcipere & ex pluribus *L. ii. Cod. de Censu, & Agricol.* Frequentissima est, ut significet arbitrari, hinc Censores audiunt illi, ad quorum censum, i. e. arbitrium, censebatur populus, & ita ex *l. 6. C. d. iii.* quorsum perspicuitatis gratia referenda quoque *l. 4. C. de Censib. & Censu.* cujus *L.* explicationem dat *Ulpianus in l. 3. ff. de Censib.* ex qua fluit, censum esse tum capitis i. e. personarum, tum etiam jugerum, bonorumque æstimationem *Zaf. lib. 2. Intellect. sing. c. 3. l. 2. §. 17. ff. de O. J.* Ex quibus explicare dicuntur *S.* litterarum Paraphrasæ locum Evangelistæ *Luce c. 1. v. 1. Cultu. Lex. b. conf. Disp. de Censu apud Lucam Augustæo,* autore jam non subveniente. Ac proinde Censores erant quasi *invenni,* Inspectores, Æstimatores, Magistri disciplinarum, qui personas & res diligenter inquirebant censebantque, *Hermann. Eatherus de Censu lib. I. c. 10. & lib. 3. c. 3.* ubi de Catone, Censorii cognomine adpellato, quod Rempubl. Romanam inclinatam disciplinam honesta restitueret *Plutarch. in Vita fol. 107.* Qui horum vestigia in moribus æstimandis secuti deinceps fuere, nostris temporibus nomine Heroldorum, si tamen verè utantur munere suo, veniunt, *Hopping. de insignis passim, maxime cap. VIII.* Potius hodie funguntur officio Fetialium Roman, qui magis belli pacisque negotia, nomine

nomine Caduceatorum imposito, tractant *Hopp. l. c. II. §. 2.*
Grotius de J. B. ac P. II. c. 23. Rosin. Antiq. II. ca p. 9. p. m. 286. Bē-
feld. Thef. Pr. voce: Herald, Novissime substituti sunt Legati &
ceremoniarum Magistri, munere dispares, auctoritate pristina
longè inferiores, Spener in opere Herald, & Weber, in exam. Art.
Herald. Aleophilii Tr. Politico-Historicus.

§. II. Neque tamen Jura Romana sequiora, secus enim
 antiquiora *Pomp. Lat. de Magistr. Rom. c. XXI.* abnuunt si-
 gnificationem, à nobis communi adpellatione & vulgari lo-
 quendi modo intelligendam. Cum enim in Jure sæpius acci-
 piatur pro pensione ex Contr. ob translationem Dominii &
 directi & utilis debita, *arg. l. ult. C. de rer. permut.* hinc patet,
 sumi hodie vulgò pro recognitione quasi Dominii Superio-
 ris (non proprietatis) quatenus ille jus in rem, ex re & pro-
 pter rem, non æquè in personam fundatum possideat *Mev.*
Part. 9. Dec. 82. n. 6. ita ut agri quoque Censuales declaren-
 tur, ex quo datur Census frumentarius, *Dacht* oder *Korn-*
Hebung, *Carpz. lib. 5. Resp. 98.* cujusmodi census prosecutio in-
 hæret tum in toto, tum in quolibet ejus parte, adeò ut de-
 minuto per alluvionem prædio deminuat etiam fructus
 & onera *l. 2. C. de alluvion. l. 30. de R. J. Brunn. ad. d. l. 2. Barbosa*
Axiomat. Jurid. III. c. 27. Hinc sunt bona Censualia, *Zinß-*
Bauerz oder *Erb-Güter*, *Frisch. Disp. de Staat & J. pagorum.*
Censuarius ein Zinßmann, Dominus Census ein *Zinß-Herr*,
Erb-Herr, Census annuus, *Erb-Zinß*, *Dacht* oder *Hebung*,
Mev. Part. 9. dec. 85. n. 4. Struv. in Jur. feud. Franck. qui censuico-
rum, bonorum qualitatem & conditionem præ cæteris optime descripsit
in Tr. de Landem, c. X. Dr. Lynck. Resp. LI. n. 15. Frisch. in Suppl.
Speidel. Befold. pag. 21.

§. III. Originem horum prædiorum deducunt Romani,
 ut *Livius* à Servio Tullio VII. Rege, qui ea, tanquam rem toti
 Imperio saluberrimam primus instituisse commemoratur, ut
 belli munia non virtutim, ut antea, sed pro possessione bonorum
 subditi obirent, *lib. 4. Histor. Confer. & Læzium Comment. Republ.*
Romæ

Rom. 1. 2. c. 13. *Liberus* ab initio gratis illa constituta fuisse exemplo Odoacri, Flandriae ducis de anno 814. illustrat de *Censu* l. 3. c. 5. Ab his ad Germanos pariter transiisse, propter studium Reipublicae conservandae, *Heigius Part. I. Quaest. Illustr. XVII. n. 7.* *Bornit. de arario cap. 1. docet. conf. Franck. Tr. de laudem. cap. X. Speidel. voce: Zins-Güter, p. m. 1384.* ita tradit *Glossa ad Sächs. Lehen. Recht art. 60.* Dieses Rechts Anweisung hat seinen Ursprung von Römischen Rechten. Denn da die Römer alle Welt bezwungen hatten, mit Mannigfaltigkeit ihrer Gewalt, da besaßen sie der Feinde Feste, und saßen auch darauf Hauptmänner, die hießen sie Fürsten, und ist so viel genannt in dem Latino, als Princeps, quasi primitias capiens, das ist also viel, daß er nehmen mag über allerley Genieß und Zins der Acker oder Leute, die bezwungen waren, und davon hielten die Mannschafft und Ritter. Wenn denn etwas darüber blieb, das gaben sie den Römern wieder. Als aber dazumahl Friede gemacht ward in denen Ländern, da dachte es die Fürsten un bequemlich, und zu viel zu seyn, daß sie die Ritter und die Mannschafft stetiglich in hohen Kosten halten sollten. Da wurden die Römer zu Rath, wie daß sie denen Fürsten liehen die Güter, und derselben Güter Mannschafft, und daß die Fürsten sollten leihen fortan der Mannschafft, die Arbeit, den Nuß, und den Zinsen der Güter, und daß sie darum sollten dienen. Welche Leihung hernach genannt ist worden Lehen, darum daß es ihnen geliehen ward, und nicht gegeben. Denn da sich die Lande besaßen in Städten, und zu Frieden, und die Fürsten die Güter von denen Römern also empfiengen, da liehen die Fürsten auch denen Rittersn und der Mannschafft die Lehen fortan, auf daß sie sich selber beköstigten. Darnach vermiedeten die Ritter und die Mannschafft fortan den Gebauern umb genannten Bescheid, den wir Zinshe nennen. *Häctenus Glossa. Conf. Franck. Tr. de laudem. cap. X. n. 45. Quam Germanorum nostrorum indactiam laude prosequitur Illustriss. Saxo Dux Francisc. Carolus in Orat. pro Germania*

mania, itemque Dux Wurtemberg. Frid. Achilles de Provinc. Europ. Principatu, p. 2. Bodinus de Rep. lib. 6. c. 2. Guevarra in Tr. German. von Hotleben und Lob des Feld. Baues cap. 7.

§. IV. Hæc intuenti facile liquet, distinguenda ab his venire quasvis Dominii utilis Species, earumque affinia Jura. Quorum cum cognitio magis ex quotidiana Practica, quam ex libris hauriatur, monente Colero Proc. Exec. I. c. 10, n. 195. nos breviter, & remissivè saltem potiora Jurium illorum attingemus. Occurrit igitur (1) FEUDUM, quod differt (a) ratione Dominii utilis, quod vasallo tantum competit, 2. feud. g. Rhet. lib. V. Struv. J. feud. c. II. th. 5. Contra Dominium directum adeo cum prædiis Censiticis ambulat, ut nec ex rationibus, aliàs ad probandum evidentibus, peregrinatio ejus ullo modo colligi queat, prout Jus Sax. de oppignoratione eorum tradit, vide Carpz. Part. II. Const. 23. def. 23. Quod quidem fit non in recognitione Dominii directi, sed ob alias rationes, v. g. ne Dominus in peceptione Censuum lædatur. Const. D. Aug. Et. Part. 2. c. 23. Proceß und Gerichts-Ordnung iii. von ausdrücklicher Verpfändung art. 46. Coler. Pr. Execut. P. 1. c. 10. Du. Lyncker. Resp. LL. n. 2. 6. 7. 12. 13. Contendit tamen Struvius subesse heic Dominium aliquod directum, scilicet analogicè tale, vid. Jus feud. c. 2. th. 10. n. 3. Franzk. d. laudem. c. X. n. 72. ibique plures (b) ratione servitorum, (Census enim loco eorum est Mascard. concl. 603. n. 5.) 2. feud. 23. Resemb. cap. 8. concl. 8. Carpz. lib. IV. Resp. 70. Speidel. voce: Leben-Dienst / (c) ratione alienationis 2. feud. 34. 55. (d) ratione transmissionis ad heredes aliorumque modorum Lud. Syn. J. feud. c. 2. Rbatius Comment. J. feud.

§. V. Porro differunt (2) ab EMPHYTEUTICIS, quod Carpz. II. const. 39. difficile cognitu judicat. Potissimum autem a) ratione dominii utilis, hinc censitica dicuntur schlechte Zins-Güter / in Erb-Zins oder allodial-Güter Liferus in J. Georg. I. c. 9. n. 20. Emphyteutica autem recte Erb-Zins-Güter Schacher. Coll. Pr. p. m. 184. Singulare est quod

quod *Prisibius in Disp. de Statu & J. Pagorum vult*, Censu-
 stialia rusticorum bona propria ipsis non esse, licet domini-
 veri sint, sed nihilominus a dominis superioribus recogno-
 scenda. Magis interim placet, quod *Dn. Lincker. in Resp. LL.*
n. 13. definit: Daß der Leben-Herr mit dem Dominio nichts
 zu thun habe u. & paulo inferius: daß idem an den Eigen-
 thum des Gutes in geringsten nichts zu prä-tendiren. Son-
 sten folgen würde / daß kein Bürger seines Hauses oder Ackers
 weil solche in Sachsen mehrentheils ihren Leben oder Zins-Herrn
 haben / noch auch die Bauern des ihrigen Eigenthümer / und
 pleni domini wären / & sic porro: Consentit *Franzk. de Laudem.*
c. X. n. 55. b) ratione canonis de re aliena: de hujus discrimi-
 mine *Dn. Lynck. Resp. IX. n. 104. Eranzk. cit. c. X. n. 56. c)* ob
 pœnam privativam tum propter denegationem canonis (se-
 cus tamen est de mora in solvendo laudemio *Besold. thes. Pr.*
verb. Hand-Lohn / Barbosa Axiom. Jur. V. c. 12) tum alienatio-
 nis causa. de his latè *Franzk. de laud. c. IX. Struv. cit. l. Con-*
tra censitus quoad illam ad expensas tantum & interesse,
(non etiam ad usuras, Dn. Linck. Resp. 131.) domino tenetur,
Stryck. Ex. J. Feud. c. III. §. 27. & ob contumaciam arbitra-
rie Carpz. H. const. 39. def. 3. quandoque & multè morosius
D. Lynck. Resp. 131. & J. Sax. duplicatione census per singulas
vices art. 54. hb. I. des Land-Rechts / hinc die Rütcher Zinses
weil sie fortrutschen / und je länger sie stehen / je mehr und größ-
ser werden / Land-R. art. 58. puniri solet, Privatio enim nun-
quam obtinet, licet intra 300. annos Koppen Obser. 52. hb. 2.
quin & mille annos Franzk. de laudem. c. 10. nil solverit.
Conf. Const. El. P. II. const. 40. Mysing. Obs. LXX. Cent. 3.
Eudw. Syn. J. f. Franzk. de laudem. c. X. n. 40. Menoch. Præs.
106. num. 16.

§. VI. Discrepant (3) ab ADSCRIPTITIIS, seu glebz ad-
 dictis, quales e. gr. fieri poterant ex hominibus validis, o-
 tiosis ac medicantibus, hinc occupanti cuius domino ce-
 dentibus *l. un. C. de mendic. valid. in eo, quod (a) terræ aut*
glebz perpetuò addicebantur Valasè, de J. emphyteu. qu. 37.
 b) cum

b) cum fundis mancipabantur l. 7. 21. C. de agric. & censita.
 c) servi sunt sine ullo peculio l. c. 21. ibique Brunn. & Goib-
 fred. ad l. 24. C. de episc. audientia. d) libertatem nunquam præ-
 scribant l. 23. C. d. l. nec à solo secedere queant Perez. in tit.
 cit. C. 2. §. 9. Refert tamen Erisch. in cit. Disp. de Stat. & J. pag.
 c. VII. §. 3. dari bona censitica, adscriptitiis similia, quoad
 subjectionem, maxime debet easen / sive priorum homi-
 num exposit Struv. Ex. III. th. 22. seq. De illis autem Glossa in
 lib. 3. art. 47. des-Eand. Rechts hoc habentur: Wer in Sach-
 sen zu Zins, Gut gehohren ist, (i. e. qui adscriptitius est,) der
 ist ein Eas, plura Besold. hoc voc. Franzk. de laudem. c. 10. n. 47.
 Berlich. Pari. 2. concl. 47. Cocceji Hypomn. J. feud. tit. I. pag. m. 11.
 Wehner voce Easen. Conf. etiam Gloss. in lib. I. art. 54. lib. 2. 59.
 Eehn. Recht art. 60.

§. VII. Sequuntur alia, saltem recensenda. Scil. di-
 stincta sunt (4) à JURE SUPERFICIARIO. dem Grund, oder
 Plass, Recht, ob a) utile dominium Franz. c. XIII. n. 11. b) etiam
 absque obligatione pensionis: De his Struv. J. feud. c. II. th. X. n. 2.
 Schrader P. 2. c. 2. (5) ab ORIGINARIIS, iisdem ac adscripti-
 tiis. (6) à TRIBUTARIIS, uti Censur à tributo. Bart. in l. 1.
 de publ. & vectigal. Mevii differentie J. Com. & Lubecens. ex Mevia-
 no Comment. sub voce: Tributum p. m. 112. licet alias pro Synonimis
 Sec. I. 3. & fin. ff. de Cens. accipiantur. Franzk. c. X. n. 21. seq. (7) à
 COLONARIIS, unde in Sax. die Meyer. Güter, Struv. J. feud.
 p. m. 73. hisque non perpetuis l. un. C. de valid. mendic. sed
 simplicibus, quæ personas obligant Leiser de J. Georg. II. c. VI.
 unde die Eas, Güter, per Loc. Cond. annuatim relinquendis
 Struv. J. feud. c. II. §. X. Berl. P. II. concl. 47. & conditionalibus
 l. 15. 23. §. 1. C. de Agric. Brunn. & Perez. Comment. ad d. t. Ia-
 bor Tr. sing. de J. Colonar. & Franzk. l. c. (3) à BONIS
 SOLIDIS, Schilling. Gütern, propter deficientem
 perpetuitatem. (9) à PRECARIIS vulgo: Prectaren, de
 quinquennio in quinquennium renovandis c. 1. X. de Pre-

car. Franzk. c. 11. n. 10. c. 1. & regulariter morte possessoris expirandis c. ult. X. de Precar. ita ut quilibet heres teneatur, das Gut wieder von neuen / doch nur auf seinen Lehb / zu Lauffen. Schop. Tr. feud. c. 4. Speidel. Besold. voce: Schuyff. Lehn: Cætera adfinia Jura heic adjungere breve huic labori præfixum spatium non permittit, & facilius omittuntur, cum nostri instituti non sint. Extant de his optimi Auctores, inter quos minimus non videtur Joh. Hermann. Stamm, Assessor quondam Cam. Imper. in Tr. de servit. personal. Conf. Schoppi Tr. feud. cap. 1. §. 4. per tot.

§. VIII. Nunc ad DESCRIPTIONEM. Definitio enim omnis periculosa pronuntiatur per *l. 202. ff. de R. J. CENSUS*, hoc loco ein Zinß / Erb • Zinß / est jus percipiendi ex bonis alterius immobilibus *Rennemann. Jurispr. Rom. Germ. Membr. II. Disp. 58. tb. 8. redditus annuos*, aliasque accessiones *Carpz. II. const. 2. def. 1. Domino, dem Erb • Zinß • Herm* propter Dominii veteris, & rei pleno Jure in Censuarium, dem Erb • Zinß • Mann translata memoriam & recognitionem præstandas. *Franzk. Tr. de laud. c. X. n. 15. Generis loco ponitur jus, quatenus illud beneficio Contractus Censualis, aut aliis modis transferatur. Alias obstaret naturalis libertatis præsumtio, & facti hujus probandi nondum facta probatio, cum non præsumatur, intuitu & favore naturalis libertatis Stryck. Ex. 7. feud. c. 11. q. 28. differentia ex hæcenus dictis patescit.*

§. IX. BONA CENSITICA seu Censualia, Zinß • Bauer, oder Erb • Güter / *Frisch. in Supplem. Speidel. item: Zinß • Lehen /* aut Beutel, Lehen / quia bursam facit hydropticam *Besold. b. voce* sunt, quando plenum rei immobilis dominium ita profus alienatum, & collatum tertio est, ut certa pecunia pro emtione, & præterea quotannis Census præstandus alteri, etiam privato, *Besold. l. cit. veniat. Nil ergo manet Domino concedenti nisi reservatio census in memoriam antiqui Dominii Franzk. dist. Tr. ac loco & præterea hypotheca, videatur Rennem. Jurispr. R. G. M. 2. Disp. 58. tb. 3. in f. Glossa*

Glossa Germanica ad lib. 3. Landrecht art. 39. n. 2. ita describit: Ein Zins. Gut ist weder eigen/ (quia Dominus Censum sibi reservavit in eo, conf. Franz. de laudem. c. X. n. 54.) noch Erbe/ noch Lehen/ doch leihet man es im Lande zu Sachsen ohne Mannschafft dem/ der es kauft/ das ist aber nichts anders/ denn daß man damit anzeige/ daß es des Herren Wille sey. Conf. Fritsch Disp. cit. c. VII. th. 2. Causam descriptionis hujus confusæ indicat Franzkius, quod in cit. Gloss. bona censualia non raro cum emphytevticis confundantur. vid. c. X n 46. Quapropter facilioris distinctionis gratia non immerito huc tractentur subtilis Lovaniensis Jcti, Job. Vamesii, verba, Consl. 335. n. 3. Pensionem in emphytevti fieri pro recognitione Domini directi apud concedentem permanentis; Censum verò pro recognitione Domini à concedente accepti, aut etiam, ne memoria veteris Domini excidat Franz. de laud. c. X. n. 54. Carpovius tradit quoque modum constituendi ultima voluntate in Part. II. const. II. rubr. sicut & præscriptione constitui posse, dubium non est.

§. X. Descriptionem excipiat DIVISIO, cujus potissima secundum transferendi modum sumitur. Hinc Censum alius vocatur Reservativus, sive fundarius, illi præstandus, qui prædium suum in alterum transtulit reservata sibi modica portione sub nomine census, qui vel in pecunia vel fructibus consistere potest, *Besold. th. Pr. sub: Zins, Lehn.* quandoque valde exiguus, v. g. gallina, anser, *Franz. d. c. X. Wehner. Obs. v. Fajnachthüner. Scoppius in Tr. 7. feud. modum illum ita exprimit: Wann manus mortuz, Elbster oder Nemter privatis Erb. Güter veräußern/ und einen Erb. Zins sich davon reserviren / cap. IV. p. m. 53. Alius Constitutivus, Constitutus seu Designatus, qui se manui mortuz ad eandem ex suis propriis præstandam obligavit, sapissimè interveniente Emt. Vend. *Menoch. conf. 997. n. 1. Leiser de J. Georg. I. c. 18. wenn einer Elbster oder Nemter zu Zins. Herrn seiner Güter annimmt cit. c. IV. p. m. 57. Posterior modus à quibusdam iterum dispescitur in personalem, in personam folius**

cenfuarium ad certam penfionem abfque omni refpectu rei alicujus conftitutum, *Franz. lib. 1. Refol. 1.* atque in realern, refpectu rei alicujus fructiferæ, *Struv. J. feud. c. II. S. X. n. 4.* ibique plures, fed prior fignificatio hujus loci non eft. In quantum Cenfus Refervat. & Conftitutus con- & difconveniunt tradit *Menoeb. 1. Pref. 107. n. 7. Leifer 1. c. lib. 1. c. 18.* Subdiftinguitur etiam in novum & antiquum, in temporalem & perpetuum, eumque vel redimibilem, hinc wiederlöufftiche Zinfen, vel irredimibilem, illum iterum in determinatum, & indeterminatum. Quæ autem nominaffe nobis fufficiat. De his plura *Leiferus* in fapienter laudato fuo Opere *Georgico feu Landrecht Lynck.* in *Respons. Franz. Tr. de laudem. Ejusd. Refol. lib. 1. Webner. Observat. voce: Cenfus. in Indice. Molinans de ufuris 20. 72.*

CAPUT SECUNDUM.

DE

PROBATIONE IN GENERE CONSIDERATA.

SUMMARIÆ.

§. I. A Generalioribus ad Specialia progrediendum. §. II. Vox Probationis unde, & quid Probare fignificet? §. III. Probatio quid fit? §. IV. quomodo dividatur tum à Philofophis, tum à Juris? §. V. Demonstratio quid fit? §. VI. Probationis modi quinque cum ordine tractandi futuro. §. VII. (1.) De testibus. §. VIII. (2.) De Instrumentis, eorumque difpofitione. §. IX. De Instrumentis Publicis. §. X. De Privatis. §. XI. (3.) De Juramentis. §. XII. (4.) De Confessione Partis adverfæ propria. §. XIII. (5.) De oculari Infpectione, compromiffo, & Commiffariis.

§. I.

NE propter materiz amplitudinem *Carpz. Proc. tit. XIII. rubr.* omnis noftra tractatio confundatur, confultius videtur ad Imperatoris noftri *Justiniani* monitum in *S. 2. Inf. de J.*

de 7. & 7. à generalioribus ad specialiora demum progressus facere. Ac proinde simplex ac levis illa via, quam inculcat laudatus Imperat. l. c. exigere videtur, ut prius, quam de Probatione Censuum ipsamet suscipere quædam institua- mus, præmittamus huic generalem aliquam, brevem ta- men, imò brevissimam, Probationis in genere consideratio- nem.

§. II. PROBATIONEM à probando deducendam esse cuius facile in oculis incurrit. Probare autem quid indicet? cum à Philosophis, tum etiam Juris Interpp. varie quæ- situm & disputatum fuit. Nos maxime de sensu, quem in Jure nostro proprium habet, solliciti erimus. Constat igitur, vulgò significare, id, quod dubium atque obscurum est, certum reddere, prout *Barab. Brisson. Gallus egregiæ doctus, in Lex. suo sapius recuso tradit. Quod* quandoque notet laudare, autore *Pandulph. Præto*, quandoque rem experiri & tentare, referente *Spigelio in Lex. J.* quandoque & in facultates alicujus inquirere, prout de fidejussoribus id usurpatur in l. 9. §. 10. ff. qui sansd. cog. item & juratò promittere, l. 7. §. 3. ff. de minor. & alibi passim, id parum ad nos, curantes solum si- gnificationem vulgarem, nostraque vernaculæ linguæ ac voci: *Beweisen / aptam.* Est enim hac ratione idem ac, etwas *weiss / hell / oder klar machen / hinc & Probatio in Jure nostro luci comparatur l. ult. C. de test. int. imo & lumen veritatis adpellatur in l. 4. C. de temp. & repar. Appell.* Sed solum ut addatur necesse est, quod Probationis vocabulum accipia- tur vel generaliter, ut omnem omnino cuicumque factam fidem designet, vel specialiter, pro fide Judici & in Judicio de re dubia facta, & ita *b. l.* intelligendum est, ut notet Juridice probare *Habn. ad tit. de probat. n. 2. Vid. Bach. ad Trentl. Vol. II. Disp. 4. th. 1. Faber, in Thesaur. Erud. Scholast. voce: Probare, Eckold in Comment. ff. heic.*

§. III. Probationis definitiones, aut potius descriptio- nes plures deprehendimus, tam à Jctis, quam à Philosophis combinatas, Hi, Principem ac Patrem Aristotelem sequen- tes,

tes, describunt eam, quod sit rei dubiæ faciens fidem: Illi delineationes ejus tot ferè tradunt, quot eorum capita fuere. *Bonomiensis Azo* dicit esse eam rei dubiæ legitimis argumentis factam ostensionem in *Summ. ad rubr. Cod. de Prob. n. 1. ii. Glossa in Tit. C. de Prob.* Azonis tamen hanc definitionem plurimis calumniis laceratam, *Speckham, Cent. 7. Class. 3. quest. 11.* adductis multorum Practicorum definitionibus, comprobatur. Aliam substituunt *Cujacius in Paratit. ad h. t. Cod.* aliam *Mynsinger. in tit. decretal. de Probat.* aliam *Job. Oldendorp. Tr. de Prob. & Test.* alias *Br. & Bl.* Omnium autem summæ eò redeunt & collimant, quod Probatio rei dubiæ aut litigiosæ fidem faciat. Vid. *l. 12. & passim u. D. & Cod. de Probat. collata l. ult. C. quib. ad libert. procl. non licet.*

§. IV. Probatio autem omnis non eadem est, quippe tam philosophicè, quam Juridicè variè divisa. Aristoteles eam facit duplicem, unam INTRINSECAM, ex ipsis causæ visceribus & circumstantiis eruendam, v. gr. ex apparentia vestigiorum præsumitur iter, actus, via; alteram EXTRINSECAM, extra causam quærendam, utpote per testes, instrumenta &c. Eadem ab eodem aliis modò verbis tradita tanquam vetustissima omnium calculum meruit, quâ probatio alia dicitur *directus*, seu artificialis, alia *indirectus* seu inartificialis. Discernit utramque ars, ita tamen, ut in priori, quatenus ex rerum circumstantiis præsumtionumque fontibus colligitur, plurimum operetur. *Wesembec. paratit. de probat. n. 4. Treul. Vol. II. Disp. IV. ch. 2. & Bachov. ad eund. Menoch. Tr. de præsumt. l. 1. qu. 1. n. 6.* Heic annotandum, inartificiales solas ex usu forensi vulgariter Probationum nomine intelligi, Ex artificialibus PRÆSUMTIVAM emicare solere. *Vulej. 2. Jurisprud. c. 2. n. 12. Treul. l. c. Stryck. Coll. Pr. c. XVII. §. III.*

JCTi dividunt illam in PLENAM, & SEMIPLenam seu imperfectam. Quid quævis earum sit, constat, nec meretur expositione, dummodo ad scopum nostrum non facit, Potius intuemur distinctionem in Regularem, quæ post Lit.

Lit. Cont. fit, & irregularem, seu extraordinariam, ante L. C. & ante actionem motam ad PERPETUAM REI MEMORIAM, de qua infra dicendi occasio dabitur. Deinde alia est ordinaria seu solennis, quatenus facit ad Process. ordinarium ein Beweiß; alia extraordinaria. ad causam summariam, quæ dicitur Demonstratio, eine Bescheinigung. De quæ §. seq. Vid. Carpz. lib. 3. Resp. 75.

§. V. DEMONSTRATIO est tantummodo nuda rei ostensio, & quædam ex instantibus vel præteritis accidentibus notitia. Plures alios habet significatus; Nos autem afficit solum is, qui vulgaris est, & qui in foris Saxonie ut plurimum practicatur. quando Judices ex justis causis in Processu, imprimis Summario & causis favorabilibus ad evitandas Litium ambages demonstrationem aliquam nudam partibus injungunt. Carpz. Proc. tit. XIII. art. 1. n. 9. § 14. Id. Const. XVI def. 16. Dispescitur in Demonstrationem in specie, & Contra-Demonstrationem. Swendend. ad Proc. Fibig. c. II. §. XV. p. m. 528.

§. VI. Considerandi nunc veniunt circa Probationes omiſſa forma ac gradibus, Practicorum meditationi relinquendis, modi, vulgò quinque, sequenti versiculo inclusi:

Vox, Scriptura, Nomen sacrum, Confessio, Visus, Proinde tractabitur I. Vox, h. e. Testes. II. Scriptura seu Instrumenta. III. Nomen Sacrum aut Juramenta. IV. Confessio scil. partis adversæ. V. Visus aut ocularis inspectio, De singulis autem præcipua tantum momenta proferemus, relictis hisce, quæ partim ad ipsum exercitium forense, partim ad nostrum finem parum, aut nihil planè conferunt.

§. V. Prodeant igitur (I) TESTES. Hos, quod attinet, tum quoad theoriam, tum praxin forique usum ita de his agemus, ut illam planè omittamus, hanc verò eatenus attingamus, in quantum nobis prodesse poterit. Qui planè repelluntur, aut sine legitimo impedimento admittuntur, eos sicco, ut ajunt pede, maximam partem planè transi-

transi-
C
-ogo

erantibimus. Testes igitur, cum ad fidem faciendam adhibeantur, habiles omnino esse oportet, secundum ritum:

Conditio fortuna, fides, discretio sexus.

Fama etasque, bonis testibus esse volunt.

Monendum tamen simul est, quod, cum testes alii requirantur ad negotium præsens, & in iudicium iamjam deductum, alii ad futurum, hinc testes ad P. R. M. supra § IV. quales tam in civilibus, quam in feudalibus & per legitimam consequentiam etiam in censiticis adhiberi solent, *Rudolph. Nucl. Pr. Judic. P. 1. c. 62.* utroque casu eadem semperabilitas attendenda venit. Spectatur autem illa, prout vulgò tradunt Doctores a) ratione defectus aut infirmitatis iudicii, ut in pupillis *l. 19. ff. b. e. b)* ratione causa, hinc arcentur à testimonio Pater in causa filii & *v. l. 9. ff. b. e. inimici, l. 1. §. 24. de quasi.* etiamsi capitalis inimicitia non sit *Dr. Lynck. Anal. ad Struv. Syn. 7. Civ. b. e. Domesticci, de Bröddlinge & confanguinei l. 24. ff. § l. 3. C. eod. c. 24. X. b. e.* nisi in causa matrimoniali, in ordine ad cognitionem graduum *c. 3. X. qui matrim. accusare possit & hanc quidem ob rationem, quia quisque suam Genealogiam optimè scire præsumitur.* Mercenarii, qui expensis producentis, an *deffen Kost und Brodt* vivunt, ubi obiter notandum, mercenarios intelligi propriè tales, qui mercede conducti aliquid faciunt *l. 11. ff. de Pen. & opponuntur gratuitis Spiegel. Lex J. Libertus in causa Patroni l. 3. §. ali. ff. hec. infames ex infamia Juris c. 7. X. b. e.* Vicini etiam: Non enim valet, si testis dicat: Scio, quia sum vicinus, vel confanguineus, *Nucl. Proc. Jud. Part. I. c. 59.* Ita & plures ut Advocati, Procuratores, Sollicitatores, Amasii & Amasia propter conjunctionem inhonestam, prohibitam Legibus *Mynf. Cons. 80. n. 17. 18.* arcentur à testimonio dicendo. Conf. de his *Carpz. Part. I. confit. XVI.* Vide *Des. Conf. 133. Col. 3. Pedemontanus Citus, Aymon Cravetta, conf. 201* Id superest, ut solum de TESTIMONIO CREDULITATIS, auditus alieni, aut fama breviter dispiciamus. Appellantur autem tales testes vel CERTI, qui sensibus suis rem perceperunt v. gr. viderunt, inde & oculati, & tales valere oportet,

oportet, imò unus eorum, teste Plauto, pluris est, quam decem auriti, vel INCERTI, qui solummodo aliunde dividisse rem fatentur, quorum testimonium exigui momenti ac ponderis est, licet concurrat favor piz causæ aut antiqui, magnæque autoritatis viri. *Nucl. Proc. Jud. li. supra citatis.* Hæc hæctenus: De usu & observantia in probandis censibus *infra cap. IV.* dispiciemus.

§. II. X. Viva corpora excipiant (II) mortua, scilicet INSTRUMENTA, ab instruendo, quod causam instruant, dicta in *l. i. ff. de instrum. & amiss.* eorum in specie notant forrensia & publica *ἀγοραίου* Græc. documenta, *Nov. 149. 117. & 142.* diversa ab *ιδιωτικού*, à tribus testibus subscriptis *l. ii. C. qui pot. in pign. Gotlofr. ad ex. n. &* describuntur, quod sint scripturæ, quibus legitima ratione confectis fides adhibenda est, *Myns. Comment. in tit. de fide Instrum.* Solent communiter dividi in PUBLICA, vid. *Nov. 44.* autoritate aut personâ talia, & in PRIVATA à privatis confarcinata; Utraque veniunt nomine deder *Briefflichen Urkunden*, oder Documenten. Hæc iterum subdividuntur in ORIGINALIA seu authentica, & TRANSUMTA, atque hæc rursus in vidimata vel nuda. De eorum fide in probando facile constat; At verò de his quæstio remanet? an & quando exemplis (denen *Copeyen*) fides habenda sit? Dd inter exempla & exemplata, inter exemplum publ. autoritate & privato traductum distinguentes, affirmativam, Jure Canonico aliàs fundatam, vid. *Mynsing. Cent. V. obs. 73. n. 13.* convertunt in negativam, multis Ddr. præjudiciis firmatam, cassibusque illustratam, referente *Mynsing. Cent. VI. obs. 73. 74.* adeo ut nec autoritate Principis, nec causæ favore, nec interveniente partium voluntate plena fides ipsis concilietur, de quibus elegantissime *Nic. de Pass. Patavinus in utilissimo suo Tr. de Script. Privata lib. I.* Aliquid tamen de exemplis ex archivo Principis depromtis notat *Carpz P. i. c. 17. def. 38.* Quid nobis circa census probationem observandum erit *infra suo loco* monebimus. Interim placet legalis ea distin-

Actio, quam ipse Imperator noster in l. 1. C. de Jurjur. propter calumn. dando usurpat, qua Instrumenta reperimus a literis separata, ut hac ratione omnia Documenta sint alia INSTRUMENTA seu qua Cicero Literas publicas adpellat, de quibus in §. subseq. IX. alia LITERÆ, scilicet privatae de quibus pauca §. X.

§. IX. Instrumenta *rar' & exor' talia*, sunt in genere, quæ autoritate & persona publica secundum consuetudinem & leges præscriptas, debita forma confecta Nov. 44. *Const. Max. I. vom Unterricht der Notarien d. anno 1512. Nchring. Manuale Notar. de Excess. eorum, Herwarti Tr. Jurid. de off. Notar. c. IV. plenam merentur fidem. l. 10. ff. de Prob. l. 15. C. b. etiam ad paratam executionem impetrandam, Carpz. I. conf. XVII. def. 32.* Cum autem publicæ personæ quandoque Magistratus §. 5. *Inst. de Auil. Tur. & officiales Principis aut Civitatis, quandoque tabularios seu Notarios l. 32. C. de Episc. & Cler. §. 3. Inst. de Adopt. Brunn. Proc. Civ. c. XIX.* significant, videntur se sponte dissecare in Judicialia & Extrajudicialia, Illa sunt Scripturæ coram vel apud Acta, *Hahn ad Wesenb. ad tit. ff. de Edend. five coram tribunali, Stypmann. de Referendar. c. 5. n. 49. aut in Jure, i. e. loco, ubi Jus dicitur. Idem n. 46. jussu judicis, de causis civilibus & criminalibus memoriae & probationis ergo solenni modo confecta, Germ. Acten / Erb. Amt. oder Gerichts. Bücher / Registraturen / Mynsing. resp. 71. n. 14. Churfürstl. Sächsische neue Gerichts. Ordnung / tit. 2. verb. und durch ihn jedesmahl.* Huc pertinent etiam Libri Censuales, autoritate publica confecta, *Schaz Schoß. oder Rent. Register / Saal. Bücher / finis nostri præsentis discursus primarius, de quibus infra.* Hæc verò, quæ a Notariis in causis publicis tam judicialibus, quam extrajudicialibus *Herwart. Tr. de Officio Notar. c. 3. Proximo n. 1. expediuntur, vulgò & propriissime dicta Instrumenta, Protocolla, non minorem fere fidem haberi solent, siquidem cujusque rei origo imprimis spectanda est Carpz. Part. I. conf. XVII. def. 44.* Differunt hæc invicem, quod illa in ipso Judicio facta

facta fidem omni exceptione majorem, l. 30. C. de Donat. hæc plenam quidem faciunt, attamen probationem in contrarium admittant l. 18. C. de Probat. Tali modo libri publici creduntur die Handels-Bücher/ Stypmann de Referendar. c. 5. n. 16. p. m. 77. Conf. de his Wunschii Comment. de Actis Judicial. c. 1. 2. seqq.

§. X. LITERÆ SS. Instrumenta privata, quæ autoritate privata & à personis privatis fiunt. De harum fide supra constat. Varia autem eorum genera dantur, veluti CHIROGRAPHUM l. 14. de non numer. pec. Bepold. voce: Handſchrift / cui opponitur APOCHA vulgo Quietantia, quia quietem ab ulteriori Interpellatione tribuit, c. loc. 14 eod. ANTAPOCHA quâ debitor fatetur, se præstationes annuas soluisse, & ita prædium suum præstationi obnoxium esse l. 2. C. de J. emphyt. l. 19. C. l. r. de Perez. ad l. c. n. 3. de qua pariter prolixior dicendi occasio infra sequetur, quandoquidem non ultimum sibi in probandis annuis redditibus, pensionibus Emphyteuticis, & similibus locum tribuit Disp. de Judiciis, Præfide Magnif. Dn. Streitio Erfordie 1703. habita. Hæc literæ, uti nos accipimus, ad ductum Dn. Struvii Ex. XXIX. ib. 23. dividendæ sunt (a) ratione officii publici, unde sunt Libri CENSUALES, à Dominis Censuum confecti, de præstandis à rusticis, qui non perinde ut publici, Mer. 4 Dec. 179. fidem indistincte faciunt, sed tum demum, si prælecti iis quorum interest. Carpz 1. Resp. 61. aut consensu eorum firmati sint Dan. Moller. Lib. IV. Semestr. c. 37. n. 5. Cravetta Conf. 815. n. 14. uti infra pluribus dicemus.

Libri RATIONUM, Societatis, Libri Mercatorum, qui vulgò dividuntur in a) extraordinarios, inde habetur liber Secretus, das Geheime Buch / ß) ordinarios, hinc (1) das Glitter-Buch / Sivaccha de Maercat. (2) Tag- und Hand-Register / Gall. Journal, de quibus Epatus (vero nomine Stri- lers) Deutsche Secretariat-Kunst/im Anhang/ iii. von Kauffmanns Brieffen. (3) Das Haupt-Buch / qui communi appellatione intelligitur. Rosenb. de LL. Mercat. c. 3. n. 8. seqq. Porro

Registra, LL. Estimi seu, quod idem est, Catastrum, Questionem: An per Estimi Codicem dominium aut possessio probetur? infra movebimus, ubi simul de census probatione per talem estimum agetur, it. & LL. Collectarium. vid. *Nic. de Pass. lib. IV.* (b) ratione administrationis, unde LL. Tutorum, Curatorum, l. 1. §. officio de tutel. & rat. distrah. LL. factoris, infitoris &c. (c) ratione arbitrii & voluntatis cujusvis, prout res postulat, utpote sunt, Libri seu Codices rationum, Breviaria accepti & expensi, quæ dicta instrumenta domestica, per se pro diversitate scribentium, diversaque illorum intentione, varia, diversimodè dividuntur teste *Eckoldo tit. de Edend. §. 17.* veluti rationes à Patrefamilias conscriptæ, Haus- & Bücher- *Calo. Lex. voce: Instrumenta.* Reliqua Applicationi in Cap. seq. reservabimus.

§. XI. Nunc de (III) nempe JURAMENTO De hoc disquiritur inter Ddr. an proprie, stricteque loquendo ad Probationum species referendum sit? Et respondent fere uno quasi ore negando, quoniam jusjurandum parti adversæ propter defectum probationis ordinariè deferatur, ex quo potius relevationem à probatione, quam ipsam aliquam probationem dicendam esse volunt. *Menoch. de Arb. Jud. Quest. cas. 1. 6. n. 44. Masc. Vol. 1. Qu. IX.* ibique plures. Conf. *Siryck. Coll. Pr. c. XX.* Nos verò an probatio, aut simile probationi sit, autore *Masc. l. c. n. 3.* aut unde descendat? aut quomodo describatur? intactum relinquimus. Divisiones eatenus attingemus, quatenus usui nobis esse possunt. Attendenda ergo illa est, quæ fit in *Juram. CALUMNIÆ*, quod vel generale est, vel speciale. *Siryck. Coll. Pr. c. XII* Abrogato autem in Foris Saxon. Juramento Calumniæ generali, ob perjuri periculum, aliasque causas, surrogatum fuit *Jur. MALITIÆ*, probante *Caryz. lib. IV. tit. VI. Resp. LIV. n. 3. f. Ord. Proc. tit. 18. §.* Es soll auch einiget der zc. *tit. 33. Nov. Decis. Elef. 70.* Sic animadvertenda quoque est distinctio in *Jur. VERITATIS* sive assertionis, & in *Jur. CREDULITATIS*,

TATIS, de quibus, quippe per se notis, vid. *Systematicos* in etiam *Carpz. P. I. cons. 24. def. 14. & Resp. 60. lib. III.*

§. XII. Succedit (IV) CONFESSIO PARTIS adversæ, dispendenda. In Judicalem, coram Judice competente facta l. 2. de *Confessis*, qualis omnino obligat, & extrajudicalem. quæ fit apud probos, fideque dignos homines extra locum Judicii, & talis vel probat & obligat, vel nec probat, nec obligat, prout illa causam habet, aut non, *Gotthofr. in not. ad l. 1. §. 9. ff. de interrog. in J. fac. conf. Spiegel. Lex. J.* Confessio coram Notario videtur habenda vel pro publica, & obligante, quatenus in Scripturam redacta est, vel pro privata & probante, nullo insuper instrumento confecto. Nulla autem hac propria confessione efficacior esse probationem patet ex l. 2. c. de *transact. l. 13. Cod. de non numer. pec.* modo secundum interpretes facta sit (1) coram Judice competente c. *at si Clerici X. de Judiciis*, coram alio enim prolata non stringit, *Jo. Andreae ad Decretales c. per inquisiti. de Electione.* (2) adversario præsentem (3) liberè non coactè (4) de re litigiosa (5) non erronee, non enim fatetur, qui errat l. 2. ff. de *Confess.* (6) juratò facta (7) acceptata à parte tanquam judiciale confessum de quibus evol. *Bourricius de off. Adv. c. XXII. Gail. l. obf. 55. n. 8. Stryck. Intrad. ad Prax. For. c. XV II. §. 17. Mynf. Cent. 10. obf. 51. Masci. de Prob. Vol. 1. q. 7. per tot. (8) non improbata à Judice c. mulieri X. de Jurejur. Mynsing. l. c. pluribus.*

§. XIII. Tandem restat (V) OCULARIS INSPECTIO, omnium efficacissima probatio, quæ rei & loci evidentia seu inspectione oculari fit l. 8. §. 1. in *fin. ff. fin. regund. l. 7. C. cod.* Cum igitur major & efficacior fiat probatio tali modo suscepta per evidentiam, quam per audientiam, meritò unus oculus testis pluris quam decem auriti valere dicitur, quia ille errorem habere nequit, hi verò omninò ac facile *Menoeb. de Arb. Jud. Quæst. cas. 526. n. 5. 12. Masci. de Prob. qv. 2. n. 4. 5.* Usus ejus maximè frequentatur in discepta-

ptatione finium dubiorum, terminorum motorum &c. Id quod negotium ansam inter alia præbuit tum Judici, tum sapius etiam partibus litigantibus, ut hæc vel ad arbitrium tertii causam per COMPROMISSUM devolverent litium inter se finiendarum gratia l. 1 ff. de Recept. Arb. hac fortè cogitatione, utilius esse macre concordium quavis pingvi sententia, *Knichen. de Sax. non provoc. Jur. Advoc. cap. 3. n. 73.* vel peterent instando Judicem, ut certos deputaret COMPROMISSARIOS, qui citatis eis, quorum interest, se in rem presentem conferrent, ocularem Inspectionem (eine Besichtigung) instituerent, & hac ratione quæstionem causæ in Judicio aliàs diu diutiùs pendentis dirimerent. *Stryk. Introd. ad Prax. c. II. §. 35. Coll. Pr. Sect. III. memb. 1. §. 8. Brummemann. Proc. Civ. cap. 2. Tantum de Probatione in genere,*

CAPUT TERTIUM.

CONTINENS

TRANSITUM APPLICATIONIS FACIENDÆ CUM SCIAGRAPHIA.

SUMMARIA.

- §. I. *Commendatio Applicationis in studio Juris, cum theoretico, sum practico, ejusque ad duas positiones restrictio.* §. II. *Positiones ambe.* §. III. *Ratio transiendi.* §. IV. *Sciagraphia, juxta quam Applicatio facienda.*

§. I.

Laudabile, vitæque hominum necessarium advocationis officium l. 14. C. d. Adv. Div. Jud. primariò vertitur in eo, ut cognita varia actionum genera ad casus in Civ. societate obvenientes prudenter applicentur l. 1. §. 1. de J. & J. Quo factò eligatur neceffè est tale Legis beneficium, quo
& fa.

& facilius & commodius Partium Jura defendi queant, ni stultitia ab ipso Imperatore in §. 5. *Insp. quod cum eo, qui in al. pot. accusari quis velit.* In presentiarum eo annitatur, quantum ingenii tenuitas fert, statim sub ingressu Juris subtilitates, rigoresque maxime in nostra materia duabus legibus positionibus temperare, ad quas in subsidium multoties, maxime in materia testium, recurrendum erit.

§. II. Positionum igitur altera hæc esto: Multa ex consequenti tolerantur, quæ principaliter fieri prohibentur *l. 1. §. 7. ff. de autor. & consens. Tut.* Ulpianus *l. c. exemplum* dat in tutore, autore in rem suam. Cui merito adjungatur legatarius, qui in testamento, quo legatum sibi relictum est, rectè testari potest *l. 20. pr. ff. qui test. fac. licet alias non solum heres in eodem testamento tanquam testis non valeat l. c. sed & nemo in re sua testis esse possit l. 10. de Test.* Altera ita sonat: Testes inhabiles admittendos esse, quoties alia probatio ad eruendam veritatem non datur *l. 7. ff. d. tit. exempli loco servus in l. c. servit.* Veritas autem explicante *Carpz.* tum demum non haberi posse dicitur, quando negotia de sui natura difficilis probationis sunt vid. *Carpz. Part. I. consl. XVI. def. 73. Hortens. Cavalcanus Italus, de Testibus Part. IV. n. 217.*

§. III. Nunc propius ad rem. Quemadmodum igitur *de h. h. h. h. h.* species Probationum in *Cap. preced.* enumeravimus; Ita nunc quoque eodem pede incedemus, relaturi nos in applicando eo, quoties, quæ jam dicta ibi sunt, denuò repetere opus foret. Ut autem omnia, quæ ad intentionem nostram consequendam faciunt, rectè ponderemus, visum fuit, ne aut confusio oriatur, aut necessaria omittantur, omnem probationem censualem, quælibetque ea sit, certis cancellis includere, eumque in finem sequentem Siniagrammam, quæ loco summariorum ad quodvis Caput seq. adhibeatur, huc ponere.

D S. IV.

[Faint, mostly illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a separate section.]

§. IV. Censualem probationem instituturus

præmeditetur Possessionis titulum, inde dabantur

CAP. IV. §. I.

Adiones competentes aut

inter Dominum & Censitum,

§. II.

Contra extraneum tertium turbantem.

§. III.

Exceptiones, de quibus fufius in Parte de Reprobatione
meditetur ipsam Probationem, quæ duplex:

ἀρχαίος, eaque rum

ordinaria, in qua occurrunt

§. IV.

I. TESTES, partim

Privati, de negotio aut

futuro, hinc ad Perpet. Rei Memoriam.

§. IV.

præfenti, qui esse possunt

Pupilli,

§. V.

Vicini

§. VI.

Inimici

cod.

Advocati

§. VII.

Domestici

§. VI.

Oculati & auriti

cod.

Publici, urpote

Magistratus in civitatibus

§. VIII.

Seniores aut Scultei in pagis

cod.

Campani Antiqui, *Feldsäbler / Flohr-Wäker und Wefen-Wögte*

§. IX.

Viri terminales, & agrimensores, *Feldmesser,*

cod.

II. INSTRUMENTA, ubi notandum, alia

CAP. V.

1. esse aut

Publica

Libri Principum, *Fürstendbücher.*

§. I.

Libri Censuales, *Erb-Geschoß-Dien-Bücher.*

§. II. & III.

Libri Aestimi, *Catastra, Saalbücher.*

§. V.

Literæ Investiturarum, *Erb-Zins-Brieffe*

§. VI.

Informationes feudorum, *Lebens-Informationen,*

cod.

Testimonia Censualiâ.

ibid.

Literæ Præsentationis, *Austrages-Brieffe.*

Protocolia Judicialia, *Registraturen u.*

§. VII.

Transactionum Instrumenta, *Verträge.*

cod.

Libri Antiqui, *Fluhr-Bücher.*

§. VIII.

Libri Scultetorum.

ibid.

PRIVATA

Apoche & Antapochæ

§. VIII.

LL. Rationum, *Rechnung- und Hauf-Bücher / Etinahm u. Ausg. §. IX.*

Literæ Reversales, *Reverse / item:*

Bacilli fisci, *Kerbbölger / Kerbzettel*

§. X.

III. JURAMENTA.

IV. CONFESSIO PARTIS

V. OCULARIS INSPECTIO.

Extraordinaria, hinc Demonstratio vel in specie talis vel Contra Remonstratio de quo
ἀρχαίος unde Præfumptio vel ex

possessione

qui actus Præscriptionem producunt

ultimo;

Solutione census

opinionem fama que vulgi.

CAPUT QUARTUM.

S. I.

AD propositum nostrum nunc propius accessuri, ipsaque haec in genere dicta, nunc in specie ad bona Censitica applicaturi, primo omnium rem cum personis habemus. Personarum enim sunt, propter quas omnia Jura constituta videmus in nostro Corpore Juris; conferrique ista per Contractus, variè distinctos, & à modo contrahendi denominatos, ad transferendas res, rerumque dominia habiles ac licitos. Impresertiarum ob oculos nobis esse debet CONTRACTUS CENSITICUS, obligans tam Dominum, quam Censitum ad præstandum id, quod vel ex pacto, vel ex natura contractus quisvis debet; alioquin, cum malitiis hominum ad læsionem inter se invicem tendentium minime indulgendum sit, concedunt Sacrae Leges læsis saluberrimè beneficia ac remedia, scilicet Actiones, ut jus quæsitum, invito nunquam auferendum, legitimo tramite persequantur. Neque tamen propterea iniqua plura prætendentes habent, quo gaudeant: Non enim, nisi justa ac justè petentibus Jura succurrunt. Præsens nostra tractatio Jura ac Justa pro sine habet, cum non cuius prædium aliquod censiticum attribuat, nisi probanti. Casus esto: Arrogat sibi quis censum in hoc vel illo prædio, coactus possessorem, ut quotannis sibi præstando pristinum dominium recognoscat. Nunc quaeritur: An hic actionem fundatam instituere queat? Quod denegandum ipsi sanè non est, modo constet de antecedente aliquo contractu vel alio titulo censuali, & certo respectu de subsequuto implemento ejus, ratione traditionis: Eo casu res & causa debendi clara; hòc autem quaestio ulterior remanet: utrum prædium, de quo conventum, traditum fuerit, & possessum à Censito: aut an minus, interim tamen monstratum, da der Käufer ein und angewiesen worden / & concessum ad occupandum? Priori modo

modo liquet, Dominum fundatum habere jus, ad agendum contra ejusmodi improbum, ingratum & contumacem Censitum, *Struv. J. feud. cap. VIII, X & XVI. aph. 2.* imò adeò adulantur mores Germaniæ tali Domino, ut casibus nonnullis potestatem dent ipsum arrestandi, tam quoad res, quam quoad personam, capiendi ab eo pignora, inque eum manus injiciendi, probante *Gail. de Arrest. c. 10. n. 1. 3. Id. in Tr. frat. pac. lib. 2. c. 9. 10. Manz Decis. Palat. dec. 2. q. 19. n. 17. 18. Mantius de Homag. tit. 4. n. 24.* Posteriori modo non dubitandum, quin pariter fundata ac parata actio pro Domino militet, ut census promissos ex prævio contractu, perfectè inito, consequatur, debitoremque ad occupandum, præstandaque præstandum adigere possit *l. 13. §. 19. ff. de Act. Emi.* Et ita leni via proceditur adversus talem pertinacem, scilicet actione aut venditi, aut ex stipulatu: Gravius enim obtinet moribus, permittentibus Domino jurisdictionali, penali judicio talem coercere. *Conf. de his Leifer. de J. Georg. c. 18.*

§. II. Pari quoque ratione vice versa evenire non raro solet, ut Censito adversus Dominum, tradere & implere detrectantem, de probatione juris quæsitæ laborandum sit. Hic pro fundamento recte ponit Contractum, vel alium titulum, & ex contractu actionem e. g. emti, ex stipulatu, conditionem ex moribus, uti supra. Imò datur etiam actio ad interesse ex mora Domini culposa, vid. *Sebüz. ad LB. tit. de Act. Emi. Vend.* Et hoc probationis fundamentum anteponit *Mascardus* possessioni 40. annorum, cum in probando censu dicendum existimat, peto censum, (non quia illum mihi solvistis 40. annis, sed) quia illum mihi debes ex Contractu, (aliquo supra nominato,) *de Probat. concl. 279. n. 9.* nam causa specifica alleganda est *Bart. in l. cum de in rem ff. de usur. Glossator in c. pervenit X. de censf.* & ita sufficere allegationem causæ specificæ statuit *Mascardus*, licet allegata non probetur. *l. c. n. 14.* Eoque facilius hac in re Censito adversus Dominum connivendum, quò magis huic in dubio favent.

favendum autumat. *Minnab. Conf. 1266. n. 9. C. 49. n. 30. & sic contra dominum directum pronuntiandum. Cravetta lib. 5. conf. 836. fin. conf. h. 3. C. 9. ff. de R. I.*

§. III. Neque tamen propterea Dominus aut Censitus ab omni probatione liberum se existimet, cum inter se ambo intestinam discordiam non voveant, siquidem vis quoque datur externa, quæ aut eorum alterutrum, aut utramque simul concutere in possessione facile queat. Hoc casu experiendum quidem tali possessori est adversus tertium seu extraneum sive turbantem sive spoliantem. Sed quo quæso beneficio? Non habebit aliud, quam Contractus pravii. Hinc fluunt Juris remedia, scilicet actio aliqua ex qualitate negotii aut factorum competens, quæ quemvis possidentem defendendum statuit. Sicuti fluunt exinde etiam Interdicta Prætorum æquissima, ad possessionem fundi censitici vel retinendam, vi Interdicti ut possidetis, adversus quoscumque turbantes ac spoliantes suppetias ferentis, vel recuperandam, adhibitis adminiculis tum ex Jur. Civ. Prætorum, per se notis, tum ex Jur. Can. utpote datur actio de Spolio ex *Can. redintegrandæ c. III. qu. 1.* famosissimum remedium. Immo tantus exhibetur possessori censuario adversus extraneum favor, ut licet de titulo etiam non constet, tamen obtineat in possessorio Dominus ac Censitus, modo duorum annorum solutio census probari queat. *Mascard. de probat. Volum. I. conclusio. 279. num. 15.* Contingit tamen nonnunquam, ut Censitus necesse habeat contra ipsum Dominum spoliantem, partes suas tueri, Quæritur: quo remedio? Lenissimò sane: Quod enim de J. Civ. circa libertum respectu Patoni, *l. 13. ff. de in Jus Voc. de Jure Feudali* circa vasallum resp. Domini *Schneider. Epit. feud. Part. V. n. 119. Carpz. P. 1. c. 2. def. 26.* disponitur, idem & circa Censitum respectu Domini Census dispositum videtur per tradita *Leiseri J. Georg. l. c. 18. n. 80.* Ex quo non potest Censitus experiri contra Dominum actione aut exceptione famosa *arg. II. feud. 33. §. 1. C. l. 10. §. 12. de in Jus voc.* nec interdicto

dicto unde vi arg. *ll. feud.* 22. verb: salva reverentia; *junct. l. 1. §. 34. de vi & vi arm.* hinc est, quod existimet *Ludw. 7. feud. p. m. 41.* dari Censito contra Dominum spoliantem actionem in factum, quod convenit cum loco allegato *ex ll. feud. 22. verb.* salva reverentia. Secus verò habendum est; si vis armata à Domino illata fuerit *Struv. J. f. c. XI. epb. 3.*

§. IV. Personas agentes comitantur TESTES. De his autem in genere quaeritur: An in probatione censuum potissimum admittendi? Regulariter negant, volentes scripturam seu Instrumenta, Ratio: quia 1) *contractus* hic celebrandus est in scriptis *Masc. de Prob. concl. 603. n. 3. 6. 10. 2)* Concessio proprie fit in perpetuum; jam verò memoriam hominum, maximè testium est labilis *l. 29. C. de testam. §. l. 44. pr. ff. de acquir. vel. amitt. possiss. Masc. Prob. Concl. 424.* Sed scriptura sive adfit, sive non, non impedit productionem testium: Nam eo casu testibus non facile est opus: hòc autem, cum sit amissa, constat inter *Dd. duos.* si de amissione liquido adpareat, probare de scriptura ejusque tenore, *l. 18. in fin. C. de testibus,* quinque autem requiri, sin minus *Bari. ad l. cit. & avib. rogati C. de Test.* In quantum in specie considerandi veniant, hucque faciant, jam videbimus. Ad Sciagraphia nostræ ductum sese offerunt primum Privati, atque in his maxime illi, qui ad PERPETUAM REI MEMORIAM de Justitia causæ deponunt. Nos interim, perultrantes supra cohortes testium, vidimus, quanta eorum habilitas sit. Valens enim ac sufficiens eorum testimonium meritò reputatur, susceptum in favorem sive actoris sive rei, observatis tamen observandis *Gail. obs. 92. n. 3. & pollet. ponderare suo perpetuo omnique tempore, prout etiam claris verbis docet die Sächs. Procep. Ordnung tit. 27. §. 2. verb: Es soll aber auch ein solches Bezeugniß ad P. R. M. NB. zu jeder Zeit/ wenn sich der Producent dessen würde gebrauchen wollen/ er seu Kläger oder Beklagter / seine Krafft und Würckung haben und behalten.* Id sanè cum grano salis, ut ajunt, intelligendum est, quatenus salva sint. requisita ex Practicorum doctrina

Strina necessaria, ibid. verb: wenn gedullich damit verfahren.
Puso de his cit. *Gail. obsi* 92. 97. Ex his, aliisve licebit facile
ad nostram probationem argumentari, quanta hujus testimo-
nii auctoritas in ea valeat, ac futura sit, scil. maxima.

§. V. Progredientes in iustandis testibus deprehen-
dimus arceri tanquam inhabiles PUPILLOS. Atque adeo
prohibentur, licet: pubertati proximi sint, sed cur ita?
Propter defectum, inquit, Intellectus, imperfectumque ju-
dicium. Sed quid si veritas aliter haberi nequeat? Tunc
respondent, fidem aut indicium saltem facere illos, exami-
nati si fuerint officio Judicis, non verò ad instantiam
partis, ut colligitur ex *Muscard. Conclus.* 1253. per totam
Majores tamen facti probant de his, quæ in ætate pu-
pillari videntur, modò tales res sint, quæ in sensum &
intellectum ejus pupillaris ætatis tempore cadere possint,
vid. *Carpz. P. I. const. 16. def. 51.* De INIMICIS pariter cogno-
vimus supra, adhiberi eos nequaquam posse, maxime si u-
triusque partis sint *Carpz. P. I. const. XVI. def. 56.* Quod au-
tem Dn. Lyncker in *Anat. ad Struv. Syntagm. J. Civ. tit. de testibus.*
etiam non capitales à limine judicii ascendos esse, putet,
illud minime videtur Legibus conforme esse, quippe lo-
quentibus solum de capitalibus inimicis, ut clarissime elu-
cet ex *l. 3. ff. de Test.* ubi in princ. verb. inimicus ei sit adver-
sus. Conf. *Gothofr.* uberius explicantem in *not. ad l. c. lit. 4.*
cujus expositionis evidentior ratio adparet ex *l. 24. ff. eod.*
Struv. Exercit. XXIX. ib. 39. qui odium capitale ex *l. 1. §. 24.*
de Quæst. rectius præsupponit. *Ayreri Proc. Hist. lib. I. c. VI. obsi.*
1. n. 9. Optime igitur, quænam inimicitia heic sufficiat, arbi-
trio Judicis relinquendum, v. *Nicol. Proc. p. I. cap. 59. num. 36.*
cum multis alleg. Quanquam in criminalibus levem etiam ini-
micitiam attendendam putent, vid. *Bertazzol. in crim. Consil. 44.*
§. 5.

§. VI. DOMESTICI pari ratione communiter repel-
luntur: In census tamen probatione aliquo modo difficili
observari debet, quod positiones superius traditæ volunt,
nempe

nempe ex consequenti eos esse tolerandos, & hoc eo magis, quandoquidem ostendente *Carpzovio*, famuli pro Domino de his, quæ non nisi per domesticos probari possunt, rectè admittuntur, vid. *Part. I. const. XVI. def. §4.* Plures casus, in quibus adhibeantur, evolve in *Nucl. Proc. Judic. Part. I. c. 59. p. m. 213.* VICINOS eodem modo suspectos haberi dictum *supra* fuit. Hos autem non solum beneficio positionum nostrarum haut agrè, imò præ famulis & domesticis admittendos esse, non immeritò placere debet; Sed & ipsi quoque Doctores pro vera probatione horum depositiones in casibus, qui sensu corporeo percipiuntur, scilicet in probatione habitationis, possessionis vel quasi habent, licet de auditu tales & in confinio sint autore *Mascard. Concl. 395. 1208.* Hinc est, quod *Seckendorff* in seinen *Deutschen Fürsten Staat* doleat, quod vicinorum testimonia sæpius ita incerta sint propter horum negligentiam, dicens: Es giebt auch die Erfahrung, daß oft wenig Leute in den meisten Orten sind, die sich die Mühe nehmen, auf anderer ihrer nächsten Anwohner und Nachbarn Acker zu merken, sondern sie wissen nur beyläufig davon. Id quod maxime in damnum honorum Dominorum Censiticorum accidere ex sequentibus ibi patet. Vid. *Addit. des Fürsten Staats pag. 42.* Hinc bene *ordinatio Præv. Magdeb. c. 32.* constituit, ut visitatio limitum fiat in præsentia vicinorum, *derer benachbatten und angrenzenden/* live beyderseits angrenzenden.

§. VII. De ADVOCATIS ultimò restat dicendum, item simul etiam de Procuratoribus, aliisve supra commemoratis. Quid autem, & in quantum probent, ex Positionibus nostris formandum, & securè, probare illos, affirmandum est; Et utique habenda eorum ratio in probandis causis erit, dum plurimis intersint, ut inde *Mascard. de Prob. & Menoch. de Presumption.* rectè *passim in suis Tractatibus* concludant, esse legis præsumtionem, hos scire clientum negotia. Verum ergo, quod validè ad probationem possuum, casu ita eveniente, in subsidium adhiberi possint.

Carpz.

Capit. I. conf. XVI. def. 60. Istud adhuc superest, ut, cum occasione testimonii de crudelitate observaverimus in §. VII. testes alios dici AURITOS, alios OCULATOS, nunc de his dispiciamus breviter. Quod testes de visu attinet, extra omnem contentionem est, valere illos, adeo ut admittantur, si dicant se vidisse v. g. apocham, de qua *instr. confici. Felin. de fide Instrument, cap. 2. Mascardus de Prob. Volum. 1. concl. 110. n. 5. 7.* Hos vero quod spectat, nempe de auditu tales, cognovimus *supra* exigui momenti esse, etiam in causis favorabilibus, & juxta *Menochium* levem facere praesumptionem *Conf. 458. n. 34. Cravetta conf. 277.* Magis favet *Mascardus*, cujus *concl. 295. & 410. n. 14.* praecipue huc faciunt, Nunc quaeritur: Quid auctoritatis in probatione censuum obtineat? Resp. paucissimis, illos juxta positiones supra ex consequenti tolerandos, ac in subsidium vocandos esse, quum nimirum veritas censualis praedii ac praestationis aliter haberi nequeat. Id quod multo magis accipimus, quoniam non solum saepe laudatus *Mascard. d. concl. 419.* pro nostra sententia stat, sed etiam beneficio limitationum *Dd.* casus pro nobis simul expressi sint, in quibus sine dubio admittuntur, v. g. in probatione facti antiqui, eorum quae difficilis probationis sunt, in possessorio item: quando testimonium de auditu adminiculatum est aliis fulcris, conjecturis, praesumptionibus, *Duel. Proc. Jud. Part. 1. c. 61. p. m. 239. seq. conf. Menoch. l. 2. Arb. Quaes. cas. 475. n. 12.* Calculum autem omnium merentur *Farinacii* verba, scil. auritam quoque fidem heic admitti, vid. *de Testib. l. 3. 4. 7. cap. 2. qu. 69. n. 170.*

§. VIII. Monstrat nunc in ordine Sciagraphia testes publicos. In quibus MAGISTRATUUM, Senatus, Judicum pro cujusque loci diversitate diversorum auctoritas fidem praestant alii meretur. Pro his enim, actisque coram eis gestis valida est praesumptio veritatis. *Dn. Lyncker. Resp. IX. n. 92.* Geri autem coram his aequae ac coram Dominis oportere contractus de bonis, tum feudal. & emphiteviticis, tum censiticis omnes pensione obnoxios non solum in alienando

E decla.

declarat *Rescriptum* Elector. Job. Georgii I. sub dato 29. Jul. 1672. §. Als erklären wir ic. quam etiam in observando ac visitando, probe requirunt. ordinationes Provincial. e. gr. *Gotthana*, *Part 1. c. 3. tit. 25. Rudelsladensis Civitatis c. 17. §. 4. Magdeburgensis, tit. cap. 32. vers.* So gebiethen wir verb: in Beyseyn derer Gerichtsh. Herren. Quare si ex his rei veritas requiratur, habeat actor testimonium publicum, validum, omni exceptione majus. Neque minima hac in re fides adhibetur SCULTETIS cum horum Assessoribus adjunctis, aut Scabinis, denen Schöpffen à Jure inveniendis aut hauriendis olim dictis, Land. Recht. lib. 1. art. 62. daß sie das Recht oder Urtheil finden und Schöpffen / item alius, ut pote, denen Heimbürgern / Vorstehern der Gemeinde / siquidem his eadem, in Corpore Juris Provincialis in specie in Ordin. Civitatum Decurionibus prescripta demandata deprehenduntur, quæ supra Magistratui Decurionibus Civitatum & Judicibus ex Ord. Prov. Gotthana ordinata recensuimus. Conf. de horum officio *Leifer. in J. Georg. lib. III. c. V. tit. de pagis.* Qua ex re non minor ipsi fides attribuenda venit.

§. IX. Succedunt CAMPARIJ, vulgo, Feldstüßler / *Speidel.* voce hac inprimis antiqui *inbaria*, alie Fuhr. Schloßen / die selbst bey allen gewesen / Feld. Wäse / item: Acker und Wiesen. Wäse / *Seckendorff.* in *Teutschen Fuhrten. Staat l. c.* Horum fides ex munere probanda; muneris ratio ab Institutis Romanis petenda est: Munus agrorum cura erat, (hæc enim tanquam expeditissimum ararii augendi medium illustratur à *Casp. Klockio de Erario l. 2. c. 1.*) & quidem primo, ut rectè colatur areturque: postmodum extensum quoque fuit ad omnia ruralia bona, & hac ratione ad omnis generis reditus, hinc & vestigialium, canonum, censuumque curam simul complectebatur. His igitur, præcipue antiquis, fides detrahenda non est, maxime cum jurati esse soleant, vid. *præter alia ordinat. Municip. Wurtemberg. tit. von Feldstüßlern. Dn. 2. Seckendorff.* de his ita: Hat man ic. zu schaffen genug / wo man die Loge finden will / sonderlich wenn etwa

etwa ein alter Fluß, Schütz gestorben / der sonst anderen die Nachricht gegeben. *In addit.* des Teuschischen Fürsten, Staats *ad cap. 11. in fin. p. m. 42.* Ita ex munere & cura fides est clara. Denique locus assignatus quoque fuit VIRIS TERMINALIBUS, ac Publicis Agrimenforibus, geschwornen Feldmessen / Steinsetzern und Untergängern. De horum officio *Myler. in Metrolog. cap. 3.* De electione facienda *Ord. Prov. sepius adducta Magdeb.* De his adhibendis *Koppen. Decis. qu. 44. n. 34. in summar.* Quos certe notitiam agrorum exactam habere oportet non tam ratione quantitatis, secundum longitudinem & latitudinem, quam etiam ratione qualitatis, an prædia aut agri Principis sint, an privati, an liberi, an censibus obnoxii &c. Ita enim muneris ratio exigit; Ita eadem vult, ut in possessione fidei publicæ merito tueantur. *Vid. Dn. à Lindenfur. in Comment. ad Ord. Pol. Wurtemberg.* De his plenius agere pro hoc temporis spatio non licet.

CAPUT QUINTUM.

§. 1.

SERIES nostræ Sciagraphiæ nobis nunc Archiva aperit, exhibens INSTRUMENTA. Horum in probando pondus conclamantibus eò omnibus Dd. votis ac vocibus grave, imò gravissimum est, autore *Mascardo Concl. 603. Vol II.* E contrario nimium iis detrahit *Frider. Martini*, pro regula tradens: Ex scripturis (quod tamen de privatis intellectum rectius volunt) nec jus censuum, nec titulum, nec qui possessionem ipsius j. censuum probari, *in Tr. de j. Censuum c. 7. n. 13.* Quemadmodum autem alia natura quasi atque origine munita sunt, alia non: Ita instituius agere primum de Publicis. Nomen atque autoritatem Instrumenti Publici merere LIBRUM PRINCIPIS, Fürsten-Buch / non puto sfore, qui neget. Qui enim Principes utrumque tempus & bellorum & pacis rectè gubernare volunt, his cura est, ut suam Majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus

gibus armatam semper conseruent *Imp. in Prem. Inf. princ.*
 Quare non solum prospiciunt sibi de ministris, inprimis
 quæstoribus, qui sunt in vita honesti, in officio diligen-
 tes, quoad facultates locupletes, quoad potentiam medio-
 cres, secundum monitum *Regis Angl. Jacob. I. in lib. 2. de
 prædicatione pag. m. 74.* sed etiam ipsi legendis & considerandis
 rationibus plurimum temporis impendunt, prout de Car.
 V. Historiæ testantur, imo quod magis est, tales solere pro-
 priâ manu conscribere sibi libros, continentes, quantæ sint
 opes publicæ, quantæ privatæ: quot classes, provincias, quot
 tributa, vectigaliaque possident: Ex Rom. Hist. exemplo
 est Augustus, de quo *Sueton. in vita lib. 2. c. 101. inf.* & Tibe-
 rius. Ex recentiori Cosmus Medicus, Italus, cujus libro filius
 perpetuò usus dicitur, referente *Everb. à Weibe in Oratione
 nris regni conditio sit melior.* Sic recentissimum est exemplum
 Ludovici Senior. Hassiæ Landgrav. qui reditus anniversarios,
 etiam tenuissimæ præfecturæ consignavit, & in numerato ha-
 buit. ulura *Werner. lib. 1. der Fürstl. Tischreden cap. 1.* was
 der Fürsten geheime Buch in sich begreifen soll. Fides horum,
 si adsint, uti est illustrissima, ita meritò erit efficacissima, evi-
 dentissima.

§. II. Libros CENSUALES præ aliis plurimis para-
 tissimam probationem habere in declarando bono censiti-
 co, nunc videbimus. Libri Censuales, germ. *Richtig Steuer
 Register/ Erb- und Geschoß, Buch/ Befold b. v. Zins- oder
 Schoß, und Renten Bücher/ Wehner. obs Pr. v. h. Steuer
 Bücher/ Steuer Register/ ibid. Erb, Register Franzk. de lau-
 dem. c. IV.* quibus census probatur, vel publici, quatenus aut
 autoritate publicâ confecti; aut ex archivis præfecturarum,
Berl. Part. 2. decis. 282. desumpti sunt. Privati quatenus à Do-
 minis censuum conscripti habentur. De fide & effectu horum
 in probando contra rusticos *Dn. Lynck. Resp. LXXIII. n. 8. 9.*
 nunc quæritur: Ubi responsio facile auditur, à quibusdam
 & quamplurimis negativa, propterea quoniam (1) plerum-
 que sint ad instar domesticæ testationis, cum ex iis nec de
 tempo.

tempore, nec de personis presentibus, nec à quò scripti sint intelligatur, hinc deficientibus aliis adminiculis nil probare arg. l. 5. C. de Prob. (2) Domini hac ratione in propria causa testes fierent l. 10. de test. (3) quivis Dominus pro lubitu hisce inferere, eos augere, novaque inducere possit Carpz. lib. 1. tit. 7. Resp. 61. n. 12. Tradit tamen Wehnerus voce: Bücher n. 11. ex consuetudine Germaniæ probare & pro publicis haberi ex Crant. consil. IV. n. 34. tom. 4. addens ex Mollero IV. Semest. 37. si adminicula habeant. Pruckm. consil. n. 262. Vide etiam Wehner. voce: Erb. Bücher. Ab aliis affirmativa auditur magis amplectenda, ita ut plenam mereantur fidem, modo legitime confecti fuerint. Carpz. d. Resp. 61. n. 21. Igitur tota res in forma posita est, seu in modo describendi, einer Fluhr. Beschreibung / qualem quidem optavit Dn. à Seckendorff in Addit. ad Deutschen Fürsten. Staat / & ex parte promittit etiam his verbis: Möchte wohl eine bessere und gründlichere Art zu finden seyn / eine Fluhr. Beschreibung einzurichten / es will sich aber nicht thun lassen / deswegen ich gemeinet / durch einen guten Freund ic. in einen besondern Tractat etwas zu entwerffen / ic. Illa autem forma optimè in famosissima L. 4. pr. ff. de Cens. exprimitur, ubi Ulpianus, si agri in censum referendi sint, requirit: (1) Nomen feudi cujusque secundum (a) civitatem (b) pagum (c) vicinitatem, scil. quos duos proximos vicinos habeat. (2) Quantitatem ejus sive sit arum, quot jugera habeat? sive vinea, quot vites? Et sic de aliis. Exactiorem formam commendat modo laudatus Dn. à Seckend. l. c. scil. adesto 1) Nomen possessoris, des Jnn. wohners Nahmen einer nach dem andern. 2) Descriptio feudorum, da bey jedem zu finden / was er vor Güter habe. 3) Horum quantitas, wie viel Hufen Acker oder Morgen / 4) qualitas eorum a) ratione situs, neben wem sie liegen / supra dictum, b) ratione oneris, wenn sie Lehn. oder gütbar sind und dergl. pag. m. 41. Addit citato loco alia monita, omnino observanda, utpote de nomine possessoris ponendo, carpens hunc scribendi modum: Hans N. hat einen Acker in

dem und dem Selbe/ neben Peter N. und George N. gelegen. ita ratiocinans: Denn wo dieser Hans N. gestorben/ und hat uneheliche Kinder/ die den Acker haben wollen/ verlassen/ die benannte Anstifter/ Peter und Gerge sind vor langer Zeit etwa auch todt/ und wo sie noch lebten/ sind sie vielleicht Schälcker/ die den Acker wohl selbst unter sich schlagen wollten. Vide *ibi* plura. Requiritur insuper ad legitimam Libri Censualis formam, ut à personis publicis subscribantur, *arg. pr. Inf. de Em. Vend. l. 8. §. 15. quib. mod. pign. solv. vel signo publico mutuantur l. 2. ff. de reb. alien. non alien.*

§. III. Ad formam ulterius requirit *Dr. de Lyncker*, ut prælegantur rusticis *Anal. ad Struv. Ex. XXIIII. ib. 23.* Insuper *Carpz.* vult, ut in præsentia Notarii & testium conficiantur, accedente adprobatione subditorum juratâ *lib. 1. Resp. 62.* hoc enim qui faciunt, cautos & prudentes vocat *Franck. de laudem. c. IV. n. 31.* Porro, si subditi ex conventionem propria libris censuibus se obstrinxerint *d. resp. n. 2.* aut de re non magni momenti seu præjudicii agatur, aut libri sint antiqui, aut rustici eosdem pro se allegent, aut iis productis non contradicant, quæ singula & plura ibidem videbis. Ita sanè ad formam publicam confecti Libri Censuales plenissimum probandi robur habeant necesse est *l. 30. 31. C. de Donat.* adeò ut testibus præferantur, *l. 10. ff. de Probat.* quia superfluum esset sufficientibus publicis monumentis privata adducere velle *l. c. 31. C. de Donat.* & testes etiam facile se subornare pariantur. Hactenus autem dicta solum partim de originibus, non copiis (Denen Copieen) intelligenda sunt secundum Breslauischen Proceß-Ordnung *art. 47.* partim de Publicis, de his enim sermo fuit. Quid autem de his, qui aut privata sunt, aut ubi publica subditorum adprobatio desit? Ad quam quæstionem respondemus: eos quidem legem *§. 10. C. de Prob.* suspectos ac nullos in probando reddere, prout *supra c. II. §. VIII.* verborenius L. illam adduximus. *Conf. Coppens Decis. 46.* ubi plura notata digna *n. 22. seqq.* Tamen hoc non obstante, salvari horum fidem vacil-

vacillantem constat, certis observatis requisitis atque admini-
culis, partim usque huc recensitis, quum ad meliorem autori-
tatis publicæ formam ea requiri diximus, & per consequentiam
in privatis multo magis necessariis, si fidem habere debeant:
partim aliis quibusdam ex observatione Interpp. Juris nunc
addendis: Inquiunt enim præter antiquitatem, rei pondus,
& consensum eorum, quorum interest, observandum insu-
per esse, ut (1) hi libri Censuales in Archivo publico custo-
diti, exque eo prolati proponantur, (2) plures sint uni-
formes, & ordine conscripti, (3) à probis, honestis, fide-
que dignis viris exarati sint, (4) quædam ad minimum in
iis notata probata aut justificata sint, (5) præscriptio ex iis
per præstationem intra sufficiens ad præscribendum tempo-
ris spatium colligi queat. *Evolv. Harv. Pistor. obs. 159. Mol-
ler. Semestr. l. 4. c. 37. Wesenbec. P. 4. cons. 166. Pruckm. l. c. Leiser.
7. Georg. lib. III. tit. de operis rusticor. De librorum hoc modo
confectorum fide vid. Dn. Lyncker. Resp. LXXII.*

§. IV. Enotandæ adhuc supersunt duæ quæstiones,
quarum altera: An hæc adminicula, quæ requiri diximus,
omnia simul & conjunctim adesse debeant? Qui perpende-
rit hæc omnia requisita, insimulque vim ac potestatem auto-
ritatis publicæ in probando & fide, quam præ se fert, ci-
tra dubium negativè respondebit. Cui merito subscribimus
moti unanimi consensu Juris Interpp. Interim tamen non
negantes, Judicis prudentis arbitrio hæc in re multum tri-
buendum esse, quin & usus quotidiani, locorum observan-
tiz, ac practicæ quotidianæ rationem habendam esse. *Harv.
Pistor. cit. obs. 159. n. 21. Coppen. decis. 98. n. 17. sq.* Altera Quæ-
stio: Quid probent LL. Censuales? Resp. Dn. Lyncker, pro-
bare quidem solutionem, non tamen dominium: imò quan-
doque facere præsumtionem dominii, *Resp. LXXIII. n. 10. seq.*
Hinc deficeret certè actor hisce fretus, in probatione sua:
Sed bona ipsi causa est, triumphet! cum probata solutio-
ne, probatum sit dominium. Verum enim est *Barbosa* axi-
oma; Per receptionem census probatur dominium, *Axiom.*

Jur.

Jur. lib. III. c. 17. n. 1. ex l. 19. C. de R. V. Brunn. ad l. 20. C. de Agric. Gothof. ad l. c. 19. de R. V. Immo Leiferus, deficiente alia probatione, solutionem census sufficere ad probandum ait, ex justo titulo impositam per lapsum XX. ac potius XXX. & XL. annorum lib. 1. c. 18. n. 36. 37. Hart. Pist. lib. 2. tit. 52. O. 2. Moller. 2. Const. Sax. 40. conf. l. 6. ff. de usur. & Gothofr. ad h. lit. b. 1.

§. V. Libri ÆSTIMI, aut Catastra de quibus cap. II. §. X. die Saal-Bücher Besold. thes. Pr. b. v. suntque illi, quibus tributa & census possessorum pro horum facultatibus ac redditibus æstimari solent, ibique consignari arg. l. 4. ff. de Cons. Carpz. lib. IV. Resp. 73. Reichs-Abchied An. 1544. §. doch sollen 2c. it. Und nemlich 2c. Ne autem promissi supra dati quasi immemores videamur, de Quæst: An per Æstimi aut Extimi Codicem dominium aut possessio probetur? resolvenda, respondemus, dividenda hoc loco esse (a) an probent (b) an dominium probent. Ad (a) inservit, regulariter non probare autore Maslard. concl. 273. n. 1. Ipsum tamen limitantem in seqq. rectius sequimur. Dicit enim non probare, scil. contra tertium, secus tamen inter personas in istis comprehensas l. c. n. 3. maxime si consensere invicem, ibid. n. 6. 7. ad stipulante Carpz. IV. Resp. 73. ubi: subditos ad hunc librum consentientes ex quasi Contractu obligatos esse, Liquet ergo, non mediocre aut leve probationis signum esse, scil. si sint hominis privati, imò plenissime probare, si ex Archivo depromptum, aut diu pro publico & authentico habitum sit, quoniam magna antiquitatis auctoritas est, Legis obtinentis vim l. 2. ff. de aqua pluv. arc. Dn. Lyncker. Resp. LXXIII n. 40. aut si penes personas egregias (quænam sint? tradit Ruland. de Commiss. P. 2. lib. 2. c. 5. n. 7. it. Disp. de Privilegiatis testibus Præfide Magn. Dn. Meiero Erford. Sect. V. §. 9. 10. 11.) ac illustres, ut puta Marchiones Masc. l. c. in seqq. reperiantur. Ad (b) respond. affirmando de partibus, quæ consenserunt æstimo, aut in ipso descriptæ sunt, Masc. concl. 543. n. 5. Licet videantur rectius pronunciare illi, qui dicunt

dicunt facere saltem præsumtionem ad favorem illius, ad
cujus nomen bona in his descripta deprehenduntur *Decian.
conf. 428. n. 5. Socin. Conf. 89. vol. 1.* aut qui conficiendum in
his scripturam curant, *Masc. c. l. n. 4.* Constat enim, scriptu-
ram privatam potius contra Autorem, confitentem & scri-
bentem probare *l. 26. ff. Mandat. Carpz. 1. conf. 17. v. 34.* &
verissima Socini Conclusio nota est: Æstimum neminem
facere dominum *Conf. suo Soc. 205. n. 5. Vol. 1.* Quam senten-
tiam de *Pass. Tr. de Script. Priv.* quoque adprobat. Sic etiam
cum probatione possessionis sese res habet. Fluit ergo ex
his, per Æstimum aut Catastrum probari certà ratione cen-
sus, prout declarat *Mascard. Concl. 280. n. 5. Idem Franc. Bur-
sat. Conf. 186. n. 18.* exprimit, quod LL. Æstimi hodie ple-
ne credatur, etiamsi non sint à publica persona subscripti.

§. VI. Literæ INVESTITURARUM, quæ dari so-
lent de oblata pensione & retento Dominio, Erboder Er-
ben-Zins-Brief / Lehen-Bekänntniß / quando manus mortuæ,
inprimis Ecclesia, de bonis censiticis possessores eorum ve-
ros Dominos & proprietarios scripturâ quadam profitentur,
hac serè clausula: hierwider zu bekennen ze bekenniger Herr
seyn ze. *Leop. Alb. Schoppius, (Consil. quondam Magdeb.) in Tr. suo
de Allodis.* Pro quorum deinceps renovatione solvitur an-
nua pensio, Erb-Zins. *Idem l. c.* Nam & bona censitica mul-
tis in locis recognoscuntur *Conf. El. Part. II. conf. 39. def. 4.*
ut proinde eo feliciter quaestioni: An bona in dubio potius
censitica, an emphyteutica præsumenda sint? satisfieri
queat, de qua infra latius. Caterum adnotandum ex *Dn.
Lynck. Responsio 132.* quod in feudis censiticis non requiran-
tur tales litteræ, quin etiam in feudis majoribus Vasalli e-
jusmodi litteras sibi non procurarint, salvo tamen, facto te-
stoque jure suo, quod habent. Huc pertinent ejus verba
hæc: daß in dergleichen geringen Lehen keine Lehen-Briefe
ausgefertiget / sondern blos denen neuern Besigern selbige zu
geschriben werden *vid. n. 12.* addit etiam: Ex receptione
census præsumtionem investituræ firmam nasci, *n. 13.*

F

FOR.

FORMATIONES feudorum, Lebens-Informationes porrò sequuntur, ex quibus pariter fontes probationum deduci possunt. Ejusmodi aliquam ultimam lineam Guelpherbytanae Ducalis Frider. Ulricus de anno 1628. edidit, *Schoppii Tr. 7. feud.* ad quas non minus quam ex literis investiturarum, si nobiles cum bonis censiticis infeudentur, toties recurrendum, quoties aliunde probatio non suppetit, prout nuper solâ earum productione Nobilis quidam Censuarium contumacem & per plures annos præstanda denegantem Judicis sententiâ condemnatum vidit, & hac ratione obtinuit. Pertinent etiam huc TESTIMONIA, quæ ex more & consuetudine quorundam locorum dari solent, si liberi homines proprietatem bonorum suorum Ecclesie vel Præfecturæ feudali offerant, ut censu annuo constituto eadem ab iis iterum recognoscant, cujus formulam sæpè laudatus Schoppius exhibet: *Bekenne ihm solches Krafft dieses Briefes dieser Gestalt / und also / daß die N. und ihre Erben nutz fürdas vor sich und ihre Erben genießen und gebrauchen mögen / wie Erb-Zins-Guth Recht und Gewohnheit ist / doch daß sie unsern Kloster davon jährlich auf St. Martini 4. Schäßel zum Erb-Zins geben und reichen. & sic porrò.* Tale Diploma exhibet *Leiser. 7. Georg. Lib. 1. c. 18. n. 30.* Quod *Lehmann.* ita effert: *Wenn freye Leute ihre Haab und Güther einer Kirchen geschenckt / und solche um einen gewissen jährlichen Zins wieder auf ihre Erben zu Leben empfangen.* *Chron. Spirens. lib. 2. s. 44.* Non multum differre ab iis videntur Literæ PRÆSENTATIONIS, die Austrages Briefe / quando quis allodium suum ex devorione Domino suo territori in censum offert, ut Dominus hunc, quem præsentat offerens, tanquam futurum possessorem, accipiat, ab eo censum expectet, inque rei memoriam literas expediat, hacceque ratione confirmet. *Acta publ. verbo: Austrages-Brieffe anno 1338* Ulterius referratur huc Instrumenta aut LL. ANTIQUI, Stubr. Bücher. Hi videntur se distinguere in libros 1) quatenus de certis limitibus ac terminis agrorum, Stubr.

Bejlecke und Gränzen / ic. Reichbild / Marck / Zwing / Bann / Gryph. Tr. de Reichbild Sax. c. 1. & ita de quantitate disponunt *Leifer. f. Georg. lib. III. c. V. n. 49. seq. c. VI. n. 19. seq.* 2) quatepus agrorum qualitatem i. e. nomen in hoc vel illo agro possessoris describunt. Commendantur à *Leifero cit. l.* eò casu, si forte dominium vel possessio hujus illiusve agri à vicino vel alio dubia reddatur, ut hac ratione ex inspectione tabb. constare possit, quis olim dominus vel possessor ejus fuerit. Hinc nullum superest dubium, quin Libri hi, sive Descriptiones agrorum plenè probent, quoties ritè conficiantur, omnia de agris, eorumque possessoribus ac Dominis gesta eis diligenter inferantur, alienationes extra districtum rescindantur, nunquam sine consensu Superioris permittantur, de quibus lare *Knichen de Jur. territ. passim. Beföld. thes. Pr. Contin. voce: Stuh. Recht* ubi plura. Scultetis etiam vi officii convenit inter alia, ut observent, quo incolæ Dominis operas, decimas, aliaque, quæ debent, præstent. Vid. enumerationem officii Sculteri in *Leifero cap. V. lib. V. p. m. 458.* Ex quo horum, maximè si Jurisdictiono ipsis simul concessa sit, quoque scripturæ, cum frequentissimè his simul instructæ sint, & conficere annotando singula teneantur, in probationem sensuum adhiberi poterunt.

§. VII. Non minus etiam in casibus dubiis confugiendum est ad PROTOCOLLA Judicialia, Lehens, Protocolla, *Dn. Lynck. Resp. 132. n. 12.* REGISTRATURAS, Renovaturas vel Archiva. Cum enim conficiantur ad perpetuam rei instructionem; jurium, maximè, regaliu privilegiorum, Reservaten / Hoheiten / Regalien und Freyheiten; item: bonorum, eorumque proventuum, Cammer, Sachen, Renten / Gult / Zins / Getrend ic. memoriam, *Wehner. Obs. Pr. voce: Registratur* non est dubium, quin ex hujusmodi instrumentis ac scripturis, *Briefschucken und schriftlichen Urkunden* / is cujus interesse subest, aut jus periclitatur, sese inde informare, percipere ac cognoscere queat; quale jus, quantum commodum in hac vel illa re habeat *Beföld. h. v. aus einem*

Summarischen Bericht Herrn von Raningen wegen derer Registraturen no. 3. Prout etiam distinctionem prædii censitici a feudali ex Protocollo judiciali colligit *Dn. Lyncker. in Resp. 132. n. 5. seq. conf. Leiser. J. Georg. I. c. 18.* Modò Jurium Privilegiatorumque Domini curent, ut fideliter & sollicitè singula eo reponantur, congerantur, imò attendant, daß alle 10. oder 12. Jahr die Zins, Gult, Lager, oder dergleichen Bücher propter nova nomina & mutatos possessores bonorum renoviret werden. *Webner. l. c. p. m. 405. a.* His observatis hi libri cunctosum fortuna ac securitas esse solent, unde omnium Jurium actuumque præteritorum notitiæ desumantur, *Speidel. b. v.* contra neglectis his, plurimorum Dominorum jura ob solum sedulæ Registraturæ defectum, quem multi hodiè cum damno sentiunt, periclitantur, intereunt. Vid. *supra cit. Lindenspur* über die Fürstl. Wittenbergische Landes-Ordnung fol. 35. De horum fide *Webner. sing. obs. Cent. 1. obs. 8.* von Allen / und Gerichtl. Handeln. Denique supersunt pauca de Instrumentis Transactionum, Vergleiches / Verträge Reccesse. Talia si ad requisita fuerint confecta, vide *Gail. obs. 70. n. 12.* Rechtmäßige und gültige Vergleiche sint. *Speidel. voce: Verträge* probant omnem causam, quam continent tanquam dubiam ante initam transactionem: Quid verò, si desint requisita? Respond. *Gail. obs. 71. Menoch. de Pres. qv. 77. n. 14.* etiam probare propter præsumtionem solemnitarum extrinsecarum, & antiquitatem. Quæritur autem maximè, quoad probationem nostram, si falsa & prætensa causa adparens postmodum occasione transactioni dederit? Tunc respondendum cum *Menochio* est: Falsa causa, falsa transactio. *Conf. 439. n. 49.* Alia Quæstio: An possessor transigens dubium faciat alicujus diffidentia? Quod negat *Speidel. voce: Vergleich p. m. 1290.* Tantum de Instrumentis Publicis.

§. II X. Inter Instrumenta, quatenus ad probationem censuum adhiberi debeant, propter insignem usum haut immeritò principem simul obtineri locum debent APOCHE, de quibus *Carpz. Part. IV. cons. XLI. & Besold. voce: Hande Eohn*

Joh. p. m. 361. atque ANTAPOCHÆ, quæ in primis si
 bi pondus aliquod in redditibus annuis, pensionibus emphy-
 teuticis attribuant, cur non pari ratione in censibus pro-
 bandis? Ita enim describuntur, quod sint instrumenta solu-
 tionis, censuaria probantia debitum in futurum. *Car. Molin.*
de commerciis & usuris qv. 20. n. 208. vel plenius ita: quibus de-
 bitor probat, a se reditus, pensiones, seu præstationes so-
 lutas debitas esse. Ejus formulam exprimit *Cujacius in Co-*
mentis tit. Cod. de fide Instrum. talem: Ego N. fateor, me N.
 die N. tot solvisse annui reditus nomine, quem debeo ob
 fundum vel possessionem illius, hujusve prædii. Eandem
 refert etiam *Gouhosi. ad l. 19. C. de fide instrum.* Expeditum i-
 gitur est, locum ejus in probando prædio censitico omnino
 dari *Carpz. P. II. cons. 11. def. 7.* Quærent tamen Dd. de A-
 pochis: num ex Apocha privata creditoris manu conscripta
 specimen probationis pro scribente producat? Negativam
 cum aliis amplectimur; Ratio, tum quia in propria causa
 nemo sibi idoneus testis ipse esse possit *l. 10. ff. de test. Me-*
noch. consil. 260. n. tum quoniam nemo sibi Judex esse aut
 testimonium ferre queat, *l. un. C. ne quis in sua causa instrum.*
fac. l. 15. pr. ad l. Corn. de falsis, ubi & Notarii Instrumentorum
 in propria causa nullum pronunciat. vide plures casus in
Mast. Conclus. 109. seqq. Menoch. cons. 703. Valet autem, si aut
 subscriptio debitoris accesserit, *de Pass. de script. Priv. lib. II.*
qv. 8. p. m. 157. seqq. aut testes saltem duo adsint, qui vide-
 rint Apocham confici *Mast. Concl. no. n. 4.* aut consuetudo
 vigeat, ut iis credatur *Jd. consil. III. n. 22.* Simili ratione se-
 se res habet cum Antapochis *cis. Nic. de Pass. pag. 112. seqq.*
 Hoc adhuc adnotandum, solam subscriptionem privatam
 non obligare, si dixerit subscribens, se scientiam eorum,
 quæ scripta sunt, nullam habuisse, *Dr. Lynck. in Anal. ad*
Seruv. Syni. J. C. Ex. 28. Q. 24. aut contenta in Apocha, à
 se quidem subscripta, non esse vera, *Mastard. Concl. 189. n. 8.*
 Probat tamen etiam sine subscriptione, si in Archivo publ. illa
 reperitur *Idem Concl. III. n. 9. Dr. Lynck. in Anal. ad Seruv. l. c.*
16. 23.

§ IX. Nonnihil adferunt etiam ad probandos census Libri RATIONUM, Rechnung und Haus-Bücher / Einnahmen und Ausgaben. Casus ad horum usum, vimque probandi indagandam sequens, cujus adhuc sub Judice lis est, h. l. ponatur: Moritur Sejus anno ætatis 87. cujus heredes in ejus Rationum Codici MSC. reperiunt plures præstationes censuales consignatas, quas, quoties accepit defunctus, toties adactavit, quod ita facere consueverat ab anno ætat. 25. usque 61. sub ejus auspicio, cum ille castra denuo sequeretur, arripuit census occasionem nil solvendi, id quod sine ulla interpellatione feliciter ipsi ac quiete cessit, nemine existente, qui census aut sciret, aut urgeret. Quo mortuo adeuntes heredes filiz hereditatem inter alia ex hujus rationario certiores de census debitore, loco, tempore ac die fiunt. Nunc quaestio orta: An ex hoc rationario solo (aliis deficientibus adminiculis, quæ enim si adessent, plene illud probaret *Nic. de pass. de Script. Priv. lib. 2. p. 303. n. 26.*) possint agere heredes sub fiducia fundatæ actionis, ac victoriæ spe? Nudè id non videtur affirmandum, sed pro facilliori responsionis formatione & intelligentia, potius distinguendum inter LL. rationum Privatorum est, quatenus horum compilatores vel in vivis adhuc sint, & ipsi intendant exinde agere, vel quatenus defuncti sint, horumque heredes ex illis actionem instituire velint. Priori casu contra apertissimas Juris Regulas contenderet, quisvis affirmativam suscipere auderet. Impiè sanè is committeret in Imp. Gallienum, rescribentem: Exemplo perniciosum est, ut ei scripturæ credatur, quæ unusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit *l. 7. C. de prob. conf. l. 2. & fin. C. de conven. fise. debitor. c. 2. X. de fide instrum.* Posteriori casu nunquam dubitarunt Jurium Interpp. quin plures, si non omnes, affirmativæ subscriberent, maxime si de libro Rationum defuncti, seu Viri, quoad viveret, honesti, probi ac bonæ famæ quæretur. Hinc eorum unanimis conclusio: Libro Rat. defuncti majorem fidem adhibendam esse, quam viventis. idque
ex

ex his rationibus: Quia a) animus defuncti non præsumitur corruptus, nec ita corrumpti potest, sicuti viventis *Vivius Decis. 114. n. 11.* b) quia mors scribentis auget, fidem libri sui *Decis. in l. 1. Cod. de edendo,* adeo ut nec Juramento opus sit. c) quia mors Juramenti vim habeat *Steph. Gratian. dec. 94. n. 10. Hipp. Rimin. Conf. 665 n. 6.* Quibus accedunt quoque Canonistæ omnes in *d. cap. X. de fide Instrum.*

§. X. Huc ex consilio Leiseri, sæpius laudati, pertinent etiam REVERSALES Literæ, sive Reverse, quas commendat ille in *7. suo Georgico lib. 1. c. XV.* quoties probatio rei emphytevticæ haberi nequeat, ita inquires: Optima videtur probatio rei Emphytevticæ, ut, quando Domini recipiunt emphytevtas, agant cum ipsis, ut per Instrumentum, durch einen Revers, recognoscant, rem emphytevticam esse, & in eodem signent, quidnam receperint, & quid pro canone singulis annis solvere aut præstare Domino debeant. Quem probandi modum à cautis Dominis hodiè passim observari addit *ibidem.* Tales quoque sub nomine Catalogi feudalis Electorem Moguntinum à Vasallis suis comminando exegisse refert *Klock Vol II. Conf. XXX. n. 1. -- 6.* Et nomen hoc Reverse vulgò competiisse Schedulis incisiss, aut bacillis fississ, denen Kerff, oder Kerb-Hölzern / ausgeschnittenen Kerb-Zetteln tradit *Besold. thes. Pr. Continuator Diesherus lib. X. n. 15.* de origine horum, forma & modo conficiendi consuli etiam *Webner. potest. Obs. Pract. h. voce.* Vis horum in probando magna esse fertur, adeo ut negans juramento obstringi queat *arg. l. 26. de pos. l. 24. ff. de Probat. modo utriusque partis,* rusticorum videlicet & Domini conventionem mutuâ confecti, *Carpz. P. 2. cons. 4. def. 7.* & approbati fuerint *Webner. l. c. pag. 313.* Tunc enim inter impropria & quasi Instrumenta relati effectum cum propriis *Moller. 4. Semestr. c. 37. n. 3.* imò paratam executionem habent *Ummius Proc. p. 928.* in iis maxime locis, ubi frequenti in usu sunt, nam facit talis consuetudo, ut censentur esse publicæ, & plenè probare, cum consuetudo possit probationem invalidam reddere validam. Vide

Web-

Wehner. Obs. Pr. h. v. p. m. 313. quam sententiam auctoritati-
bus, itemque præjudiciis Cameralibus ibidem confirmat.
Detrahunt horum fidei nonnulli teste *Dietherr. & Wehuero l. c.*
& *Besold. h. v. p. m. 457.* *Berkebius* quoque semiplenè tantum
probare illos opinatur *I. Concluf. 30. n. 112.* Diximus, tum Re-
versales tum etiam schedulæ ac tessera fissa in emphytevticis
probare; hinc consequenter etiam in censualibus, cum ob
paritatem & connexitatem rei idem iudicium de uno, quod
de alio est, admittendum sit, *Mascard. concl. 603. n. 8.* Sicut
ibidem Autor census vocabulo pro canone promiscuè usur-
pat, prout cuivis lecturo facile patebit.

§. XI. Circa Instrumenta tanquam II. Sciagraphiæ no-
stra membrum in probatione ordinaria observatum
fuit, quod illa teneantur penes partem vel utramque, &
tunc res benè, & probatio optimè se habet; vel penes alte-
râtram? Quo casu quaritur, an pars, cui interest instrumen-
ta censualia edi, ad exhibendum experiri possit? Ubi re-
sponderetur, Actorem indistinctè teneri, *Carpz. l. 3. resp. 73. c. 1.*
An verò & Reus cogi potest? Etiam respondemus affirman-
do, (licet regulariter negetur *Sebuz. ad LB. tit. de Edend.*)
non solum, quia iusta hoc loco causa subesse videtur, siqui-
dem hoc eveniente casu rectè recurri posse ad eas causas, quas
Carpz. c. l. n. 16-24. tanquam sufficientes tradit, certum est,
sed etiam, quia ex Jure feudali constat, quod cogi possit Va-
sallus sub pœna amissionis, ut professionem rerum faciat,
Klock. Conf. XXX. n. 15. Vol. II. Similiter in Emphytevticis re-
ceptum est. *Valasc. de Jur. emphyt. q. 8. n. 2.* ait, si Vasallus no-
lic ostendere possessiones, & confines rerum Emphytevtica-
rum, item & instrumenta rerum feudalium, eum adigi posse
sub expulsionis pœna *Klock. l. c. n. 16. 17.* *Besold. th. Pr. voce:*
Zinsh. Ethen. p. m. 1029. Sic ad Jura Censitica à Jure simul feuda-
li & emphytevtico aliquando concludendum esse, cum
particulare deficiat, non malè fortè asseritur arg. illorum
quæ tradit *Sirrw. 7. feud. cap. 1. eb. 14.* De tertio aliquo, an ad
edendum obligatus sit, parum nunc solliciti erimus, Ap-
pli.

applicatio facile ex *Schuz. ad L. b. l. cit. supr.* facienda erit. Ceterum salutaris est *Dd.* admonitio, ut cauti sint Emphytevtæ in afferendis instrumentis emphytevticis, quia eis amissis jus eorum periclitaretur per *l. fin. verb. forte emphytevticos C. de j. emphyt. Speidel. voce: Erb. Zins. Güter. Schach. Coll. Pr. ad tit. Loc. Cond. p. m. 185. Masc. Concl. 603. n. 3.*

§. XII. Inter Probandi species ^{de iure} tertio loco JURAMENTA deprehenduntur. In facienda adplicatione ad censualem probationem quæstionem movemus: An Juramentum de amissione Instrumentorum admittatur, & an probet? Existimant admitti debere, & probare, si allegans ea ipse amiserit, *sec. Gail. Obs. 48. n. 24.* Quid verò, si non ipse amiserit? Et resp.: non admittendum talem esse, siquidem probaret hac ratione factum alienum *Masc. de Prob. concl. 88. n. 5.* ubi etiam limitatur negatio v. g. in re modici præjudicii &c. *n. 6. seq.* In specie verò quod secundum exarrationem §. XI. cap. II. ad ea attinet, videndum est de Juramento Calumniz Malitiz, veritatis ac Credulitatis. Sciendum tamen est, quod, uti de Jure communi in causis civilibus ea pro necessitate ac varietate negotiorum adhibentur, maxime, cum aut actor aliis probationibus destituatur, aut liti citius extricari cupiat, *Stryck. Introd. ad Praxin. c. XX §. 1.* Ita eorum quoque adplicatio in probandis censibus pari modo procedat, necesse sit. Exemplis datis in casu præsentis addatur quoque tertium: An Dominus, ex præsumto aliquo titulo talis, vi hu jus juramenti de jiciatur à possessione? Et resp.: affirmando ex *l. 46. 47. ff. de R. V. Schuz. ad Lauterb. tit. de in lit. jurando.*

§. XIII. Quarto loco CONFESSIO PARTIS pars aut species Probationis inartificialis. De hujus requisitis neque supra neque heic commoda tractandi ratio est, sed solum de usu ad adplicatione. Certum est per Practicorum commune elogium: esse illam probationem probatam, aliis veriorè, ac potentiorè *Masc. de Prob. Vol. I. qv. VII. n. 4.* Ut adeò testibus, instrumentisque præferatur *ibid. Stryck. Inty.*

G

ad

ad Prax. c. XVII. Et sane, si in ulla re vis, effectus, ac necessitas ejus respicienda veniat, profecto est in probandis censibus; Ubi enim magis quis destituitur probationibus, quam in his? ubi maximè desiderantur instrumenta, testes, aut difficultas Juramentorum, quam in iisdem? Illustres, Nobiles ac plebei, Domini in plurimis Regionibus, Praefecturis, vicis ac pagis, metuunt periculum censuum suorum, dum quidem de praestatione constat, non autem libri extant, jura titulosque indicantes. Eò igitur plurimos, qui facta sua jura tectaque servare cupiunt, animum operamque intendere oportet, ut per Confessionem censuorum jura sua fundent. Quod sane praesertim si quis totum districtum terrae, censibus obnoxium sibi habeat, desperatus labor est, testantibus illis, qui negotiis huiusce interfuere. De modo eliciendi hanc Confessionem, acceprandi, & consignandi, v. g. à Notario, vel in praesentia hujus, & testium, non vacat nunc dicere, neque nostrum institutum est. Sola hæc Quæstio addatur: An probatio Censuum per Confessionem tertii scilicet venditoris efficiatur? Resp. affirmando *Mas. de Probat. concl. 280.* qui tamen etiam alia præter Confessionem venditoris ut concurrant, requirit.

§. XIV. Ultimo loco OCULARIS INSPECTIO conspicitur. Cujus applicatio licet in finibus, terminis, agrisque judicandis adhibeatur, hoc loco ope lateræ accensæ quærenda quasi esset. Illi enim corpore suo, qualitate ac quantitate constant. Jus autem census in re consistit, non materiali, sed formali, non naturali, sed civili, hoc est, ut *Jellir.* nostræ eleganter efferunt, quod ita in Jure consistere dicitur. Heus quæso! quale hoc plurimis fuit? quam biciceps ac multiforme monstrum nonnullis adparuit? Non credo, Bartole, Reverende Sacerdos Justitiæ, te bona pace passurum, ut dicatur esse id Ideas Platonicas, seu notiones quasdam & intelligentias, prout *Equin. Baro Gallus*, in *Tr. de 7. Res.* dormitavit aut esse Entia rationis uti *Aristotelici* somniant, seu talia, quæ solum à Jure fingantur, & esse intelligantur, revera non sint, secundum *Donell. s. Comment. 1. Vultej.*

Vultej, & Wesemb. *h. i. n. 2.* Sed potius hæc tua, Dive Bartole, sententia est, in iure consistere esse, quod, cum nullum habeat corpus, nec tactu nec alio quodam sensu corporeo, sed solò intellectu percipi debeat. *Job. Faber. ad Inst. iii. de Res. Divis. Baczov. ibid. n. 3.* aut quod nemine cogitante per dispositionem juris civiliter esse dicatur *Hahn. ad Wesemb. de Res. div. n. 4. Struv. Ex. III. sb. 8.* Frustra ergò de usu & applicatione Inspectionis ocularis ad census laborabimus. De Compromisso infimul, etiam de Commissariis, huc, quod supra dictum fuit, repetitum volumus, & plura proferre studio superfedemus, non negantes, horum beneficia etiam in probandis censibus utilia esse, eaque pro varietate personarum, diversitate circumstantiarum, & qualitate causarum quam commodissime adhiberi posse, quandoquidem ea prudentis causidici officio tutius relinquuntur.

§. XV. Probationem ordinariam, sequitur illa, quæ extra ordinem est, puta DEMONSTRATIO, seu Ostensio. Circa hanc movetur Quest: An hæc in probando censu locum sibi vindicare queat? Communiter dicunt Dd. in primis Practici, non obtinere illam in actione negatoria utili, hanc ob causam, quia earum fundamentum sola libertas sit, adeoque, cum pro illa regulariter militet juris præsumtio, nullam injungendam probationem esse, cum potius asserenti probatio injungenda veniat, *Swendendorff. ad Proc. Fibig. Cap. II. §. XV. n. 205.* ubi simul pronunciandi modus. Concedunt tamen ejus injungentiam in actionibus negatoriis directis, ubi jus prohibendi à libertate, libertas autem dependet à rei dominio, cujus demonstratio tunc requiritur *Pr. Fib. l. c. Barbos. Axiom. Jurid. cap. 17. n. 7.* In nostro autem casu, cum Dominus velit adversus Censuarium agere, hic (Censuarius) negaret censum, quaritur, cui probatio incumbat? videtur Censuario, quia in libertate se fundat. Quod tamen non videtur, sicuti Domino incumbit probatio, quando subditi negatoriam instituunt, probante *Dn. Lynck. Resp. 117. n. 91.* Sufficere tamen ait *Carpz. I. Resp. 67. n. 8.* si actor dominium rei

G 2

de-

demonstret, cujus quippe probatio talis tunc admittitur *Carpz. l. c. ex (Schneidewin.) Harpprecht. §. 2. n. 35, Inst. de action. quin & hoc casu probatio adeò rigidè exigenda non fit, cum multus sit favor in injuncta nuda ostensione. Carpz. Proc. tit. XIII. art. 1. n. 200. Quod confirmat Dn. Lynck præjudicio aliquo in Resp. 113. p. m. 743. & n. 60. p. 750. & aliàs causas pensionum pro prædiis, annuorumque reddituum, ac solutionis censuum ad summarias referri Dd. asserunt, v. Martin. Proc. in Rubr. Proc. Ord. Sax. n. 98. Carpz. Lib. I. Resp. 76. n. 8. Et hæctenus de Demonstratione in specie tali, de qua occasio opportunior plura proferendi dabitur in tractatione de Reprobatione sub consideratione Contra Demonstrationis.*

CAPUT SEXTUM.

§. I.

EXtrema Sciagraphiæ nostræ attingenda supersunt, Continentia PRÆSUMPTIVAM Probationem, modum scil. probandi *Mepochii* five artificialem, prout diximus cap. II. §. IV. Præsumtionis igitur usus à *b. Strykio* tanquam utilissimus commendatus in *Intrud. ad Pr. for.* hoc consilio, ut Advocati ex *Mepochii Tr. de Præsumtionibus* diligenter sese in partibus tuendis informet, vid. cap. XVII. §. 3. in omnibus quidem causis, ac negotiis in Judicium deducendis uberrimus conspicitur. Favent enim præsumptiones & conjecturæ in eò, quod onus probandi in adversarium transferant *Carpzov. Resp. 67. lib. I. Menoch. conf. 112. §. n. 13.* Transferunt autem, quatenus sumuntur de præsentis ad præteritum. idem *Consil. 378. n. 74.* atque ex adparentibus concludunt *Id. consil. 438. n. 3.* Adparentia sunt POSSESSIO ejusque favor *l. 154. de R. Jur.* Favor præsumit respectu ejus, qui habet titulum, possidere ipsum ex illo titulo *Dn. Lynck. Resp. II. n. 215.* Titulus bonam fidem indicat *Menoch. conf. 1257. n. 2.* five verus sit five putativus *Id. conf. 641. n. 3. 4. 6.* Ergo titulus & bona fides justam possessionem præsumunt, imò securitatem plenissimam tribuunt *Id. conf. 322. n. 59. 60.* Primum itaque Præsumtionis fun-

fundamentum est Possessio, cujus divisio in antiquam & novam hoc loco attendenda quoque est. Præsumtio tituli pro antiqua, tanquam Juris conjectura pro evidenti merito probatione habetur *Mench. conf. 204. n. 73.* cum constet, præsumptiones & conjecturas sufficere in antiquissimis, quæ difficilem probationem habent, *Idem conf. 241. n. 21. it. 612. n. 6.* Hinc possessor temporis immemorialis rectè præscribit, cum talis præscriptio pro veritate habeatur, (vim enim legis imò privilegii & concessionis *l. 3. §. 4. ff. de aqu. cot. & astiv. Dn. Lynck. Respon. XXV. 6.* vetustas dudum obtinuit *l. 1. & fin. ff. de aqu. plu. arc. Dn. Lynck. Resp. IX. n. 60.*) & inducat præsumtionem Juris & de Jure, habeatque vim tituli, pacti & consensus *Carpz. III. Resp. 95. n. 18. & Dn. Lynck. Resp. 98. 2.* titulus autem bona fides sive adlit sive non *Dn. Lynck. Resp. XXV. n. 22. II. n. 197. II. 4* hoc enim casu non impedit illam, cum partim non requiratur *Mench. l. c. n. 69. & 95.* partim præsumatur, ut dictum, sive validus sit sive non *Idem conf. 39. n. 62.* Consultius tamen putat *Dn. Lyncker,* ut Possessor, ex titulo nullo vel invalido possidens, nullum potius titulum alleget *Resp. II. n. 24. seq.* Pro nova possessione & possessore quantum Præsumtio tituli valeat, ex Interpp. doctrina liquet, scil. cum sit de tempore, cujus memoria extare potest, eam favere quidem possessori, ita ut ab onere probandi immunem eundem servet, *Mench. Conf. 1125. n. 13.* non tamen impediatur probationem in contrarium, ut potius tollatur obviente clariore probatione *Mench. conf. 706. n. 18.* aut efficaciore præsumptione tituli *Id. conf. 927.* Præscriptio autem tum demum locum vindicare sibi poterit, cum vel per X. vel XX. annos continuata possessio sit, & tituli præsumtio probatione aut præsumptione contraria elidi nequeat, prout nunc satis constare debet.

§. II. Alter præsumtivus probandi modus à SOLUTIONE census petitur. An census annuus solutus præsumatur. de quo *Mast. de Prob. concl. 297. n. 9* non quaerimus: supponimus enim, revera solutum illum fuisse. Sed hoc

quæ: An per solutionem census præsumatur prædium assiduum censiticum? Et omnino responderi debet, præsumi, si probetur per actorem, formaliter se possedisse tanquam censuarium, eoque nomine censum tot annos solvisse; imò tanta hæc est præsumtio, ut sola sufficiat, ad obtinendum in possessione, ut causam idoneam ac specificam hujus allegare necesse minimè sit. *Masc. de Prob. Contl. 279. n. 12. 13.* Præsumitur & probatur ita bonum Censiticum per solutionem census: sed quaeritur: an etiam per solutionem laudemii? Negatur: Solutio enim hujus ad introducendam seu præsumendam uti emphytevsin, ita & prædium censiticum non sufficit. *Resold. ibes. Pr. voce: Hand. Eohn / insuper laudemii præstitio res meræ facultatis est, quæ præscribi nequit. Carpz. P. 2. const. 2. def. 2.* Hoc vero in quaestione est: An per errorem rem propriam recognoscens, censumque solvens, præsumptione aliqua fortiori prædium suum obnoxium reddat? Negatur, adeo ut, licet ad antiquum instrumentum sese rerulerit, ex quo tamen postea contrarium adparuit, tamen sibi non præjudicet *Menoch. Præsumt. Conf. 89. n. 94. seq.* ubi plura. Datur circa census alia quaestio, non minus Interpp. Juris laboriosa: An in dubio præsumatur potius concessio censualis, quam emphytevtica? Putat *Leiferus in 7. Georg. lib. 1. cap. 15. n.* probationem concessionis Emphytevticæ deberi ac posse probari per qualitatem solutionis canonis, scil. ut qualis fuerit canon, talis etiam præcesserit concessio: Alii ex Præsumptione concludunt, prout *Mynsing. obs. XXV. Cens. V. rubr.* Quamlibet rem in dubio censi liberam & allodialem. Cui adstipulantur. *Gail. II. obs. 69. n. 4. Mascard. de Prob. contl. 281. Menoch. de Præf. conf. 85. n. 51. 636. n. 15.* Dicunt enim Dd. prævalere præsumtionem minus nocentem, & ad libertatem inclinantem debere. De argumentatione à Præsumptione ad Præscriptionem bonorum censiticorum separatim de iud. agere, superfluum & molestum foret, cum facile adplicatio sequatur. Referemus interim nos ad *Carpz. P. 2. const. 2. ob. 13. hylle*
*de Zinße und Pächte ganz und gar können præscribiret oder bey
 jähret*

jähret werden / ubi de prescriptione in foro Saxon. in foro ve-
ro Civili, an prescriptione jus censuarium amittatur, vide:
Rem. Jurispr. Rom. Germ. Memb. 2. Disp. 59. lb. 21. lit. a. Cate-
sum unicum addemus *Dn. Lynckeri* monitum, in simili materia:
ab eo datum & utilissimum: ne, qui prescriptione vitii pot-
est, ad praesumptionem inconsulto confugiat, *vid. Resp. LXXVII.*
num. 32.

§ III. Tertius allatus praesumptivus modus est FAMA,
opinio vulgi, judiciumque hominum. Imò cum dicatur,
famam in antiquis probare, *Menoch. Praes. cons. 21. n. 16. &*
cons. 191. cur non multo magis fama praesumptionem inducere
poterit? Est hæc aurita fides, quæ, uti in litibus finium,
agrorum & confinium admittitur, merito etiam in Censiti-
cis, maxime antiquis, adhiberi debet *Dieter. in Cons. Res. lit.*
T. n. 13. Menoch. c. lit. 91. & in seqq. plura. Sic refert *Dn. Lynck.*
famam, vel solam, Dominium probare *in Resp. 113. n. 80.*
Sed deficeret spatium, nisi scriberem: Tantum?

§ IV. Piger vero, B: L. quod præter omnem spem
atque expectationem nunc impediar, quo minus possim
promisso titulo per omnia satisfacere. Desiderabitur enim
Tractatio de Reprobatione. Quæ, cum plura & difficiliora,
quam hæctenus, contineat; nolimus molli, ut ajunt, brac-
chio eam una absolvere. Expectabis igitur illud futuro,
DEO dante, tempore, & forte proximo, eandemque habe-
bis ad auctam aliis, quæ tradita jam hac elaboratione prelò,
demum obvenerunt; v. gr. de Calendariis, denen *CSreib.*
Calendern / quorum usus tam in Judiciis, quam domi quo-
tidianusprehenditur. it. de Schedulis Rationario infertis
& simil. Boni igitur præsens hoc, quæcunque sit,
consulas, deque futuro non dubites.

Vale & respice:

F I N E M.

1702
[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

1702
[Faint, illegible text]

P 269

Arbeits, Diss., 1711/12

ULB Halle

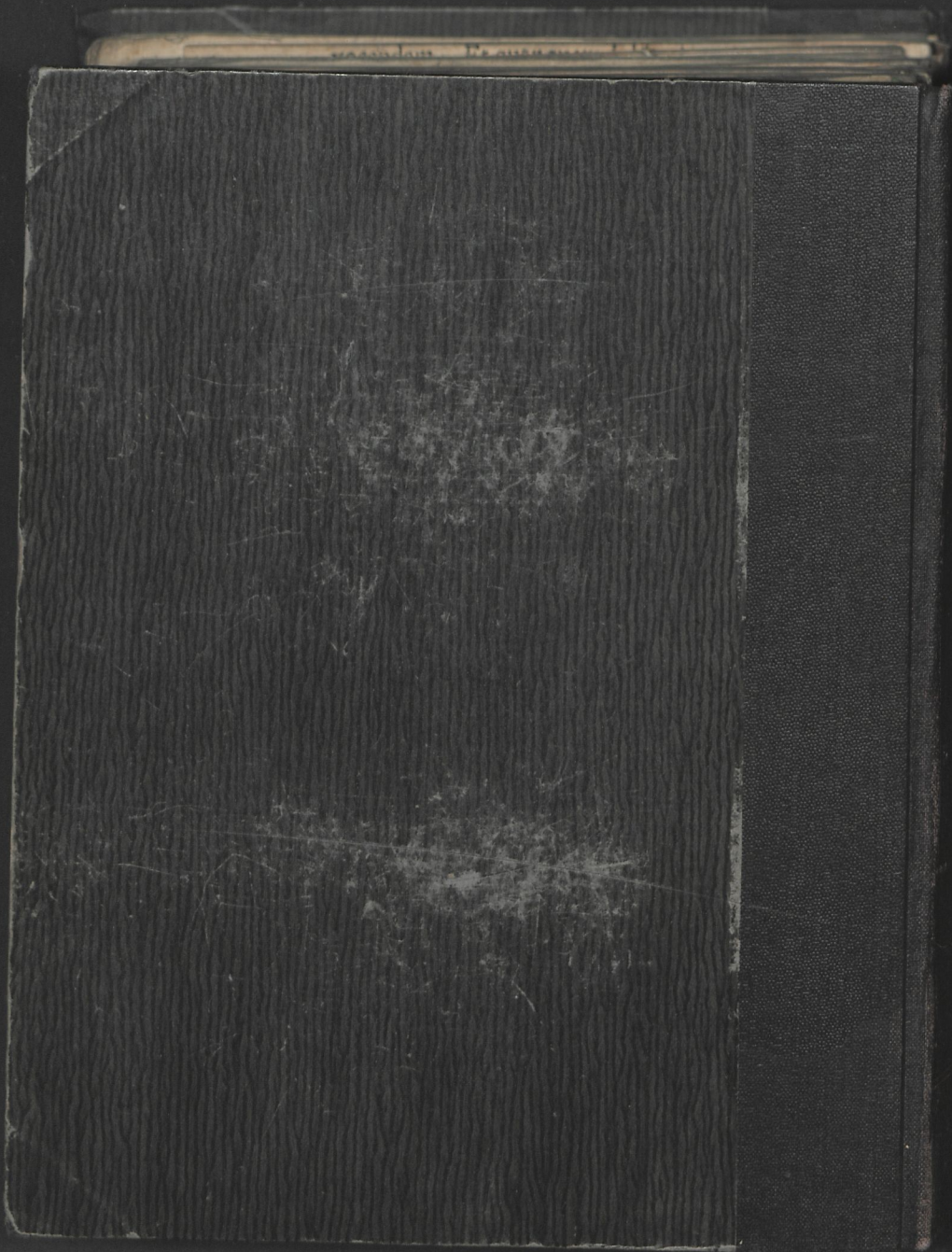
3

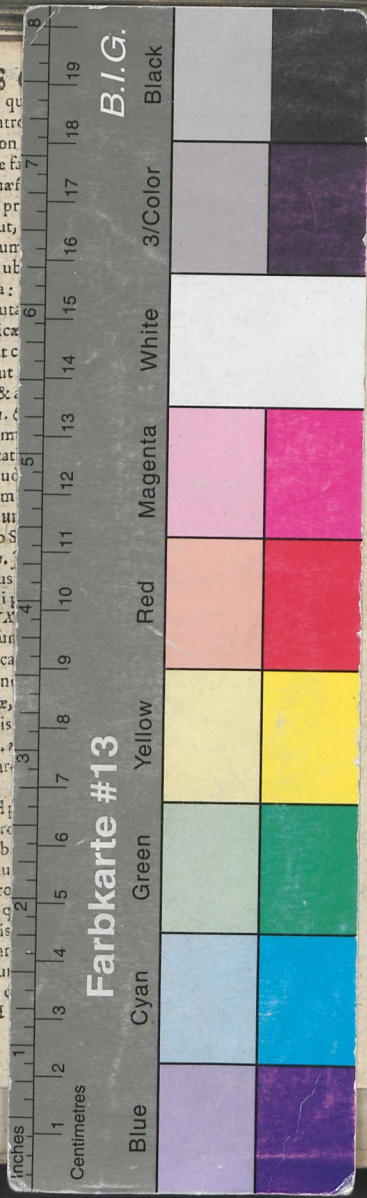
004 171 527

SL

1777.

1712/116
19.

M. 7.
27

I. N. D. N. J. C.
DISSERTATIO JURIDICA
SISTENS

PROBATIONEM ET REPROBATIONEM BONORUM CENSITICORUM,

Sinß- oder ^{VULGO} Erb-Sinß-Gütter.

RECTORE ERFORDIENSIS ACADEMIÆ
MAGNIFICENTISSIMO,
REVERENTISSIMO ET ILLUSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO

PHILIPPO WILHELMO, S. R. I. COMITE de BOINEBURG,

SACRÆ CÆSARÆ ATQUE REGIÆ CATHOLICÆ MAJESTATIS CONSILIARIO INTI-
TIMO, NEC NON METROPOLITANARUM ECCLESiarUM, MOGUNTINÆ ET TRE-
VIRENSIS CANONICO CAPITULARI SENIORE, ET RESPECTIVE SUPREMO CHORI-
EPISCOPO; PMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS MOGUNTINI CONSI-
LIARIO INTIMO, AC CIVITATIS TERRITORIÛVE ERFURTENSIS
PRO-PRINCEPE,

SUB PRÆSIDIO

MAGNIFICI ET CONSULTISSIMI
DN. ERNESTI TENZEL, JCTI.
EMINENTISSIMI PR. ELECORIS MOGUNTINI CONSILIARII REGIMINIS, JUDICIÏ
PROVINCIALIS, ET FACULTATIS JURIDICÆ ASSESSORIS GRAVISSIMI, NEC
NON CIVIT. HUIUS CONSULIS PRIMARIÏ ET REL.
MAGNI STUDIORUM SUORUM PATRONI,

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT
AUTOR ET RESPONDENS

CHRISTIAN. FRIDERICUS GRUNERUS, COB. FRANCO.

AD DIEM XXIII. AUGUSTI A. C. MDCCXII.
LOCO ET TEMPORE CONSVETO.

Recusa Erfordia 1718. Sumptibus ANDRÆ KNOLLII.